

N:o 150.

Ank. till Riksd. kansli den 15 maj 1908, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inrättandet af en vattenfallsstyrelse m. m.

(I. A.)

I en den 3 april innevarande år till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 159) har Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att

dels — med förklarande, att från och med år 1909 den nuvarande styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk skulle upphöra att fungera och att från och med samma år skulle inrättas en vattenfallsstyrelse med i hufvudsak den sammansättning och de åligganden, departementschefen till protokollet angifvit, samt med godkännande af det af departementschefen framlagda förslaget till stat för vattenfallsstyrelsen — för uppehållande af sistnämnda styrelses verksamhet under år 1909 å extra stat för nämnda år under nionde hufvudtiteln anvisa ett anslag af 36,000 kronor;

dels medgifva, att af inkomsterna under samma år från kanalverket finge såsom bidrag till upprätthållande af vattenfallsstyrelsens verksamhet utgå ett belopp af 26,000 kronor;

dels och likaledes medgifva, att från och med 1909 års början finge, i den ordning departementschefen till protokollet angifvit, under vattenfallsstyrelsens förvaltning ställas den af departementschefen öfverrädda statsegendom.

I detta ärende har departementschefen till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Uti den till 1907 års Riksdag aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslog Kungl. Maj:t i punkten 44 under nionde hufvudtiteln Riksdagen

*Kungl. Maj:ts
förslag till
1907 års
Riksdag.*

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 4 Saml. 1 Afd. 87 Häft. (N:o 150.)

dels att besluta:

att från och med år 1908 skulle inrättas en permanent vattenfalls-kommission för afgifvande af utlåtanden i ärenden angående dispositionen af staten tillhöriga vattenfall, med en särskild af Kungl. Maj:t förordnad vattenfallsingenjör såsom föredragande,

att i vattenfallskommissionen — förutom vattenfallsingenjören — byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för tekniska ärenden utom dem, som rörde järnvägar, äfvensom fiskeriinspektören och öfveringenjören i landbruksstyrelsen skulle vara själfskrifna såsom ledamöter, och att öfriga ledamöter i kommissionen, hvilka skulle förordnas af Kungl. Maj:t för en tid af tre år i sänder, skulle utgöras af en ledamot af kammarkollegium, en byråchef i domänstyrelsen, en öfverdirektör och ledamot i järnvägsstyrelsen, en representant för järnkotoret samt en representant för de grenar af industrien och näringarna, hvilka icke företräddes af järnkotoret,

samt att det skulle åligga vattenfallsingenjören att, utom föredragningen inom kommissionen, jämväl enligt angifna grunder handhafva den hufvudsakliga förvaltningen af statens vattenfall,

dels ock att, vid bifall till hvad sålunda föreslagits, å extra stat för år 1908 till genomförande af den sålunda föreslagna organisationen bevilja ett anslag å tillhoppa 13,000 kronor.

Beträffande denna frågas förhistoria tillåter jag mig hänvisa till hvad därom meddelats till statsrådsprotokollet för den 12 januari 1907 och vill nu endast i korthet erinra om följande.

I skrifvelse till Kungl. Maj:t den 2 maj 1898 anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa i skrifvelsen närmare angifven utredning såväl beträffande de mera betydande vattenfall, hvilka helt och hållet eller delvis ansåges vara i statens ägo, som ock om och hvilka åtgärder borde från statens sida vidtagas, för att dessa naturtillgångar måtte komma landet i dess helhet till godo, samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill en sådan utredning kunde gifva anledning. Sedan kammarkollegium och domänstyrelsen öfver denna framställning den 17 april 1899 afgifvit gemensamt underdånigt utlåtande, uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté att verkställa den af Riksdagen sålunda begärda utredningen.

Efter fullgjordt uppdrag afgaf denna kommitté, den s. k. vattenfallskommittén, den 17 mars 1903 till Kungl. Maj:t betänkande i ämnet, innefattande redogörelse för kommitténs utredningar beträffande staten tillhöriga vattenfall jämte förslag till åtgärder, som borde från statens sida vidtagas för att dessa naturtillgångar måtte komma landet i dess helhet till godo.

I ändamål dels att vinna enhet i förvaltningen af statens vattenfall dels ock att om möjligt söka nedbringa tiden för den formella behandlingen af frågor rörande utarrenderande af sådana vattenfall föreslog kommittén sålunda:

1:o) att Riksdagen borde öfverlämna åt Kungl. Maj:t att i öfverensstämmelse med därför särskildt stiftad lag utarrendera staten tillhöriga vattenfall;

2:o) att för utredning af frågor rörande utarrendering af statens vattenfall skulle inrättas ett stadigvarande centralorgan — en permanent vattenfallskommission; samt

3:o) att alla efter vissa, af kommittén angifna grunder utarrenderade vattenfall med tillhörande strandområden skulle ställas under domänstyrelsens vård och inseende.

Den permanenta vattenfallskommissionen hade kommittén tänkt sig lämpligen kunna erhålla följande sammansättning:

1:o) chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen såsom ordförande;

2:o) en byråchef i samma styrelse såsom föredragande;

3:o) ett kammarråd;

4:o) en byråchef i domänstyrelsen;

5:o) fiskeriinspektören;

6:o) en öfverdirektör och ledamot i järnvägsstyrelsen; samt

7:o) en fullmäktig i järnkontoret.

Genom särskilda nådiga remisser den 23 oktober 1903 anbefalle Kungl. Maj:t kammarkollegium, kommerskollegium, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, järnvägsstyrelsen, domänstyrelsen och landtbruksstyrelsen att afgifva underdåniga utlåtanden i anledning af vattenfallskommitténs berörda förslag om inrättande af ett centralorgan för utredning af frågor rörande utarrendering af statens vattenfall. Kommerskollegium anbefalldes därvid att jämväl lämna fullmäktige i järnkontoret samt svenska teknologföreningen tillfälle att i ämnet sig yttra.

Uti till Kungl. Maj:t inkomna yttranden tillstyrkte samtliga dessa ämbetsverk och korporationer inrättandet af en permanent vattenfallskommission för handhafvande af frågor rörande statens vattenfall. Dock gjorde sig olika meningar gällande beträffande en dylik kommissions lämpligaste sammansättning. Från flera håll framställdes särskildt erinringar mot vattenfallskommitténs förslag att en byråchef i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle vara föredragande i alla till kommissionen hänskjutna frågor, och föreslogs i stället, att en särskild föredragande, som tillika skulle hafva att tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar, skulle af Kungl. Maj:t utses. Jämväl framhölls från vissa håll såsom lämpligt, att såvidt möjligt suppleanter för kommissionens

*Yttranden
öfver vatten-
fallskomit-
téns betän-
kande.*

ledamöter förordnades. Slutligen kan erinras, att domänstyrelsen beträffande kommitténs förslag, att staten tillhöriga, till enskilda utarrenderade vattenfall skulle ställas under styrelsens vård och inseende, uti sitt utlåtande anført, att hvarken inom styrelsen eller bland den styrelsen underlydande personal förefunnes sakkunskap i vattentekniska frågor, samt att det syntes styrelsen som om den myndighet, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, hvilken företrädesvis representerade sakkunskapen på detta område, vore mest kvalificerad att öfvertaga den befattning med de utarrenderade vattenfallen, som enligt kommitténs förslag skulle tillkomma domänstyrelsen.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t yttrade jag till statsrådsprotokollet hufvudsakligen följande.

*Departements-
chefens ytt-
rande till
statsrådspro-
tokollet den
12/1 1907.*

Vattenfallskommitténs förslag om inrättande af en särskild vattenfallskommission, som skulle hafva att afgifva utlåtanden i frågor rörande tillgodogörandet af statens vattenfall, syntes icke längre böra skjutas å sido. Det vore en icke oväsentlig del af Sveriges naturtillgångar, som låge obegagnad i dessa vattenfall, och vore en angelägenhet af största vikt att åtgärder från statens sida vidtoges för att främja ett bättre tillvaratagande af dessa värden. I detta afseende kunde kommitténs ifrågavarande förslag anses vara ett steg i den rätta riktningen.

Hvilken åsikt man än hade om de vägar, på hvilka staten borde inslå, då det gällde att bringa dess vattenfall till användning, måste det nämligen vara af synnerlig betydelse, att handläggningen af dylika ärenden påskyndades. För den industriidkare, som ville arrendera ett staten tillhörigt vattenfall, vore det af största vikt att så fort som möjligt vinna klarhet i fråga om upplåtelsen, och äfven i de fall då statens och allmänhetens intressen kräfde, att staten framträdde såsom företagare, vore det af synnerlig vikt, att initiativen framkomme i rätt tid. Bland de förhållanden, som för närvarande mest af allt bidroge till att försena handläggningen af frågor af nu förevarande art, intoge, såsom den af kommittén förebragta utredningen visade, nödvändigheten att före den slutliga pröfningen höra samtliga de myndigheter, hvilka representerade de statsintressen, som kunde tänkas berörda af det blifvande beslutet i frågan, ett af de främsta rummen. En angelägen uppgift vore det därför att skapa en myndighet, som kunde anses hos sig förena alla dessa statsintressen och genom hvars hörande öfriga myndigheters utlåtande blefve öfverflödiga. En sådan myndighet vore den föreslagna vattenfallskommissionen afsedd att vara.

Från åtskilliga håll hade framställts erinringar mot kommitténs förslag, att den till själfskrifven ledamot i kommissionen föreslagna

byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle vara föredragande i alla till kommissionen hänskjutna frågor, och hade i stället föreslagits, att en särskild föredragande, som tillika skulle hafva att tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar, måtte af Kungl. Maj:t utses. Denna tanke syntes af många skäl vara värd beaktande.

Utän tvifvel torde nämligen den meningen allt mera göra sig gällande, att staten i vissa fall, äfven då det icke gällde tillgodoseendet af ett direkt statsändamål, borde taga initiativ och aktivt uppträda som bebyggare af vattenfall. Såsom det framginge af den af vattenfallskommittén förebragta utredningen, vore statens vattenfall af mycket växlande storlek. Så ägde staten en del vattenfall, som vore så obetydliga, att de icke syntes böra skiljas från de kronoegendomar, till hvilka de hörde. Till denna kategori hörde åtskilliga mindre kvarnfall och andra dylika fall, hvilka för respektive domäners egna behof vore erforderliga och kunde fullt tillgodogöras. Andra vattenfall vore sådana, som väl försloge att lämna drifkraft åt ett eller ett mindretal industriella företag, men som dock ej vore af den storlek, att staten själf borde befatta sig med deras utnyttjande. Dylika fall syntes därför lämpligast böra utarrenderas åt enskilda. En tredje kategori vore sådana, som till följd af sitt läge och sin storlek lämpade sig att förse en eller annan tätare bebyggd ort med dess behof af ljus och kraft. Dessa torde måhända i regel böra upplåtas på arrende till vederbörande kommuner och samhällen. De nu nämnda fallen utgjorde det stora antalet af statens vattenfall. Det funnes emellertid ännu en kategori, de stora vattenfallen, hvilkas vattentillgångar vore tillräckliga att förse ett större område med dess behof af kraft. Beträffande dem måste såväl statens eget som de blifvande afnämarnas intressen bjuda, att staten icke lämnade ifrån sig rätten att utöfva inflytande vid bestämmande af sättet och villkoren för utnyttjandet af dessa viktiga kraftkällor. Här borde alltså en af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framkastad tanke, att staten borde uppträda som företagare antingen så, att den själf öfverbyggde det ena eller det andra fallet och därifrån uthyrde kraft, eller så, att den inginge som störste delägare i företag, afseende att sålunda tillgodogöra sig vattenkraften, hafva sin fulla giltighet. Detsamma syntes gälla, därest till följd af särskilda omständigheter det skulle låta sig göra att på ett eller annat ställe efter en gemensam plan bebygga en större komplex af vattenfall, något som emellertid till följd af åtskilliga förhållanden syntes för närvarande icke låta sig göra i större utsträckning. Skulle emellertid en dylik statsverksamhet komma till stånd och blifva till största möjliga gagn, fordrades det, att det stats-

organ, som skulle handhafva den närmaste ledningen af densamma, ägde förmåga både af blick för de föreliggande förhållandena och af vaket initiativ.

Vidare kräfdes en stor del af statens vattenfall omfattande regleringar af de vattendrag, i hvilka de vore belägna, om de skulle kunna fullt tillgodogöras. I detta hänseende erinrades, att de arbeten på revision af vattenrätten, som för närvarande påginge, bland annat afsåge åstadkommandet af en sådan lagstiftning, att dylika regleringsarbeten skulle komma att betydligt underlättas. Äfven på detta område torde således frågor uppstå om initiativ från statens sida.

I båda nu angifna hänseenden syntes en ledande ställning böra intagas af kommissionen. Emellertid torde, för att kommissionen skulle kunna fylla denna uppgift, den fordran böra ställas på föredraganden i densamma, att han genom besök på platsen och en noggrann kännedom om industriens och näringarnas kraf vore väl kvalificerad för att gifva första impulsen till de förslag, det skulle tillkomma kommissionen att framlägga. Äfven för beredande till föredragning af frågor om upplåtelse af vattenkraft, syntes för öfrigt i många fall vidlyftiga utredningar skola komma att erfordras. Vid sådana förhållanden torde emellertid kunna ifrågasättas, om byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äfven med bästa vilja och förmåga skulle kunna på ett nöjaktigt sätt fylla, jämte de mångfaldiga öfriga kraf, som hans ordinarie tjänst ställde på honom, äfven alla de anspråk, som skulle komma att ställas på honom såsom föredragande i vattenfallskommissionen. Föredragningen inom kommissionen syntes därför böra uppdragas åt en särskild föredragande.

Denne föredragande, som borde benämnas statens vattenfallsingenjör, skulle vara ledamot i kommissionen och på samma gång vara den som till det yttre representerade det permanenta hos kommissionen. Finge vattenfallsingenjören vid sin sida en amanuens, hvilken, utom det att han naturligtvis i allmänhet skulle gå chefen till handa, ombestyrde den säkerligen icke vidlyftiga registreringen af inkommande handlingar samt protokollsföringen hos kommissionen äfvensom, då ingenjören af ämbetsresor eller annat förfall vore förhindrad att emottaga besökande, i hans ställe skötte mottagningen, syntes ytterligare fasta arbetskrafter icke för närvarande skola blifva behöfliga för den ifrågasatta organisationens genomförande. Skulle i något fall en vidlyftigare juridisk utredning, t. ex. angående den kronan tillkommande dämningrätten vid visst vattenfall, erfordras, kunde ju erforderlig hjälp beredas ingenjören genom tillkallande af särskild sakkunnig, och för verkställande af en

del tekniska utredningar borde ingenjören kunna erhålla god hjälp från den hydrografiska byrå, Kungl. Maj:t i särskild proposition föreslagit 1907 års Riksdag att inrätta.

Enligt mitt då framställda förslag skulle vattenfallskommissionen komma att bestå af:

- 1) vattenfallsingenjören,
- 2) byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för tekniska ärenden utom dem, som rörde järnvägar,
- 3) öfveringenjören i landtbruksstyrelsen,
- 4) fiskeriinspektören,
- 5) en ledamot i kammarkollegium,
- 6) en byråchef i domänstyrelsen,
- 7) en öfverdirektör och ledamot af järnvägsstyrelsen,
- 8) en representant för järnkotoret, och
- 9) en representant för de grenar af industrien och näringarna, hvilka icke företräddes af järnkotoret.

Af dessa skulle de fyra förstnämnda vara själfskrifna. Öfriga ledamöter åter syntes mig böra förordnas af Kungl. Maj:t, de, som skulle representera ämbetsverk, efter förslag af dessas chefer samt, af de öfriga, representanten för järnkotoret efter förslag af styrelsen för detta och representanten för de grenar af industrien och näringarna, hvilka icke företräddes af järnkotoret, på närmare angifvet sätt.

En följd af denna sammansättning af kommissionen ansågs böra blifva, att Kungl. Maj:t inom densamma utsåge ordförande.

Förordnanden för ordförande och ledamöter i kommissionen ansågs, såsom ock från flera håll framhållits, icke böra afse allt för kort tid. En tidrymd af tre år föreslogs i detta hänseende såsom lämplig.

Det hade äfven ifrågasatts, att för ledamöterna i kommissionen borde utses suppleanter. Detta förslag ansåg jag mindre tilltalande. Först och främst hotades därigenom kontinuiteten i arbetet. Vidare mötte det ju stora svårigheter att få lämpliga suppleanter för en del af kommissionens ledamöter såsom särskildt fiskeriinspektören och öfveringenjören. Slutligen syntes mig en sådan anordning vara tämligen onödig. Kommissionens uppgift skulle ju endast vara att afgifva utlåtanden och förslag. Hade således någon kommissionens ledamot af laga förfall varit hindrad att närvara vid ett af dess sammanträden och skulle till följd däraf utredningen anses mindre fullständig, kunde ju denna brist lätt afhjälpas t. ex. därigenom, att vederbörande finge sig förelagd att efter tagen del af handlingarna inkomma med särskildt yttrande i ärendet.

Tillsattes, på sätt sålunda föreslagits, en särskild vattenfallsingenjör, ansåg jag därigenom öppnas en lämplig utväg att tillmötesgå äfven ett annat af de af vattenfallskommittén framhållna önskemålen, nämligen sammanförandet af den hufvudsakliga förvaltningen af statens vattenfall på en hand. Till öfvertagande af denna förvaltning, framhöll jag, vore vattenfallsingenjören synnerligen väl lämpad, under det att man däremot måste gifva domänstyrelsen rätt däruti, att dess ledamöter och underlydande näppeligen vore ägnade att öfvertaga en sådan förvaltning. Visserligen vore det knappt tänkbart, att, därest staten skulle finna sig föranlåten att själf montera ett eller annat fall och därifrån uthyra kraft, den närmaste ledningen af ett dylikt företag skulle kunna öfverlämnas åt någon central ämbetsmyndighet. Ej heller syntes det kunna undgås, att staten, där den inginge som intressent i ett dylikt företag, nödgades anförtro åt någon i orten bosatt person att i styrelsen för företaget bevaka statens intressen. Bortsedt från dessa fall skulle emellertid åtskilliga förvaltningsgöromål återstå, som skulle komma att fordra särskild sakkunskap på vattenteknikens område, t. ex. inledandet och fullföljandet af erforderliga underhandlingar med spekulanter på vattenkraft, upprättande af kontrakt med statens vattenfallsarrendatorer, öfvervakandet af att dessa vid fallens bebyggande iakttoge kontraktens föreskrifter, öfveruppsikten öfver de verk, staten tilläfventyrs drefve för egen räkning, och öfver skötseln af de företag, i hvilka staten ingått som delägare, o. s. v. Den förvaltning, hvarom här vore fråga och som väl endast skulle omfatta sådana vattenfall, hvilka hvarken blifvit till vissa statsändamål disponerade eller ansetts böra fortfarande tillhöra respektive domäner, syntes med fördel kunna öfverlämnas åt vattenfallsingenjören. Utom nu angifna uppgifter skulle det vidare åligga denne såsom statens organ vid förvaltningen af dess vattenfall, bland annat, att förvara de med vattenfallsarrendatorerna afslutade kontrakten, att vid inträffande arrendeledigheter göra framställning om afskiljande från de utarrenderade domänerna af sådana till dem hörande vattenfall, som kunde anses vara af den betydighet, att de borde göras till föremål för särskild disposition, samt om dylika vattenfalls ställande under vattenfallsingenjörens vård och inseende, samt att enligt de föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna anledning meddela, föra noggrann förteckning öfver alla staten tillhöriga vattenfall. Öfvertagandet af dessa uppgifter syntes emellertid tillsvidare icke böra vålla större ökning i arbetet än att ingenjören med tillhjälp af amanuensen och förutnämnda tillfälliga arbetshjälp mycket väl borde kunna hinna ensam bestrida samtliga de göromål, som sålunda skulle komma att åligga honom.

Med den sålunda föreslagna organisationen ansåg jag, att man både skulle väl tillgodose det närvarandes kraf och öppna möjlighet för en utveckling i jämbredd med de fordringar, framtiden kunde komma att uppställa, såvidt desamma vore öfverskådliga.

Statsutskottet vid 1907 års Riksdag afstyrkte emellertid detta Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet anförde därvid följande:

*Statsutskottets
utlåtande vid
1907 års Riks-
dag.*

Utskottet hade velat gifva sitt erkännande åt det omfattande arbete, som ägnats utredningen af föreliggande ärende, och tillika uttala sin tillfredsställelse öfver, att denna fråga blifvit bragt under Riksdagens pröfning. Det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till frågans lösning hade utskottet emellertid icke ansett sig kunna biträda. Utskottet funne nämligen den föreslagna vattenfallskommissionens sammansättning otillfredsställande och icke ägnad att bereda institutionen den stadga, som erfordrades för att den skulle kunna på ett nöjaktigt sätt fungera. Emot denna sammansättning vore att anmärka bland annat att, genom insättande i kommissionen af ledamöter i flera ämbetsverk, dessa verks arbete skulle komma att på ett betänkligt sätt förryckas. Därtill komme, att befaras kunde, att den föreslagna kommissionen skulle blifva i saknad af den affärsmässighet, utan hvilken dess uppdrag icke kunde på nöjaktigt sätt fullgöras. Vid sådant förhållande hade utskottet velat ifrågasätta, huruvida icke åt en redan nu befintlig institution skulle kunna öfverlämnas att taga initiativ och ledning i förevarande angelägenhet, exempelvis styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk, vare sig denna institution för ifrågavarande uppdrags fullgörande måste beredas någon förstärkning eller styrelsen endast lämnades rätt att i mån af behof anlita tekniskt kunniga personer för nödiga undersökningar och eventuella planers uppgörande. Kostnaderna för den af utskottet sålunda antydda anordning syntes ej böra öfverskrida dem, som beräknats för den af Kungl. Maj:t föreslagna kommissionen, äfven om, såsom sig borde, särskild hänsyn toges till att teknisk kunskap och affärsmässighet skulle i vidsträckt mån tagas i anspråk för fullföljande af de värf, som ifrågavarande angelägenhets tidsenliga anordnande betingade.

Med afseende å hvad sålunda förekommit och under uttalande af önskvärldheten af, att förenämnda viktiga fråga måtte snarligen vinna en lycklig lösning, hemställde utskottet, som därvid förklarade sig emotse, att frågan utan dröjsmål åter komme att bringas under Riksdagens pröfning, att Kungl. Maj:ts berörda framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

En minoritet inom utskottet hemställde dock uti afgifven reservation om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, endast med den ändring att dispositionen af vattenfallen vid Trollhättan icke skulle falla inom vattenfallskommissionens verksamhetsområde.

1907 års Riksdags beslut.

Vid frågans behandling inom riksdagen antog Första Kammaren reservationen med 99 röster mot 19, som afgåfvos för utskottets förslag, hvaremot Andra Kammaren biföll sistnämnda förslag med 119 röster mot 70, som tillfölo reservationen.

Uti skrifvelse den 30 maj 1907 angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel anmälde därefter Riksdagen, att genom kamrarnas skiljaktiga beslut i ärendet frågan för den riksdagen förfallit.

Utlåtande af sakkunniga den 27/11 1907.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 5 juli 1907 bemyndigat chefen för jordbruksdepartementet att ånyo upptaga förevarande fråga och tillkalla tre sakkunniga personer att inom departementet biträda vid utarbetande af nytt förslag i ämnet, utsåg jag samma dag därtill ledamoten af Riksdagens första kammare, professorn J. G. Richert, ledamoten af Riksdagens andra kammare, ingenjören S. O. Nylander samt vice häradshöfdingen E. O. Hagelin.

Dessa personer afgåfvo den 27 november 1907 utlåtande i ämnet. De hade vid utförandet af sitt uppdrag jämväl haft att taga i betraktande en till jordbruksdepartementet ingifven framställning från svenska elektricitetsverksföreningen, däruti föreningen framhållit den utomordentliga betydelse, hydroelektriska anläggningar hade för elektricitetsverksindustrien i vårt land, samt hemställt huruvida ej elektricitetsverksintresset borde tillgodoses i en blifvande vattenfallskommission genom att i denna erhålla en särskild representant.

Uti sitt förberörda utlåtande hafva de sakkunniga anfört hufvudsakligen följande.

Vid betraktande af den utgång, som denna för tillgodogörande af statens rikliga tillgångar af vattenkraft som ock för den industriella verksamheten inom landet i sin helhet så viktiga fråga erhållit vid 1907 års Riksdag, måste enligt de sakkunnigas uppfattning särskild uppmärksamhet fästas vid den omständigheten, att den till nämnda års Riksdag af Kungl. Maj:t gjorda framställningen ytterst grundade sig på det betänkande, som den 17 mars 1903 afgifvits af den s. k. vattenfallskommittén. I detta betänkande uttalades nämligen den åsikt, att sådana staten tillhöriga vattenfall, som icke för statens egna behof borde reserveras, icke borde för evärdelig tid föryttras, utan åt enskilde

utarrenderas på begränsad tid, och hade kommittén i anslutning till denna uppfattning föreslagit, att Riksdagen borde öfverlämna åt Kungl. Maj:t att, i öfverensstämmelse med därför särskildt stiftad lag, utarrendera staten tillhöriga vattenfall samt att för utredning af frågor rörande utarrendering af sådana vattenfall borde inrättas ett stadigvarande centralorgan, en permanent vattenfallskommission (se sid. 94 i nämnda betänkande).

Det ändamål, som vattenfallskommittén afsett att vinna genom inrättandet af en sådan vattenfallskommission, hade sålunda varit icke att skapa ett förvaltande organ för statens vattenfall utan en af representanter för olika ämbetsmyndigheter bildad institution, hvars uppgift skulle vara att, för undvikande af de många och tidsödande remisserna till de olika myndigheter, som borde höras i frågor angående utarrendering af staten tillhöriga vattenfall, afgifva utlåtande i sådana frågor, hvarigenom utredningen kunde blifva »lika fullständig och allsidig, som om ärendet remitterats till alla de ämbetsmyndigheter, som nu i dylika ärenden höras».

Det torde vara uppenbart, att, därest man icke ville uppnå annat än ett förenkladt och mindre tidskräfvande förfarande i fråga om utarrendering af staten tillhöriga vattenfall, den af vattenfallskommittén ursprungligen föreslagna vattenfallskommissionen skulle kunna vara till fylles. Men under de år, som förflutit sedan denna kommitté år 1903 afgifvit sitt betänkande, hade den uppfattningen allt mer inom vida kretsar i vårt land gjort sig gällande, att staten i långt större utsträckning än som torde hafva afsetts af nämnda kommitté, borde själf tillgodogöra sig de rika tillgångar, som staten ägde i sina vattenfall. Detta kunde ske därigenom, att staten så småningom själf genom anläggande af kraftstationer för uttagande af elektrisk energi utnyttjade de större därför lämpade, staten tillhöriga vattenfallen samt genom att bedriva försäljningen och, i den mån sådant läte sig göra, äfven distribueringen af den därigenom vunna elektriska energien, sökte att själf i största möjliga mån skörda den ekonomiska vinsten af dylika anläggningar, hvilken vinst sålunda för staten torde blifva långt större än genom fallens blotta utarrendering. Därigenom vunnes äfven den fördelen, att det direkt låge i statens hand att bestämma priset och villkoren i öfrigt vid försäljningen af energi från dylika fall och att så medelst förhindra, att enskilda beredde sig oberättigade ekonomiska förmåner på statens bekostnad. Det hade äfven framhållits, att staten, för den händelse den icke i sin helhet ägde ett fall, som sålunda lämpade sig för till-

godogörande, borde såsom delägare ingå i företag, som kunde komma att bildas för detsamma utnyttjande.

I afseende å nu framhållna synpunkter hänvisades särskildt till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande öfver vattenfallskommitténs betänkande.

Till utbredande af nu berörda uppfattning angående utnyttjande af statens vattenfall hade nog i hög grad bidragit de af Riksdagen med bifall till därom af Kungl. Maj:t framställda nådiga propositioner fattade beslutet, år 1905 om inrättande af en särskild styrelse för Trollhätte kanal- och vattenverk och år 1906 om anläggande för statens egen räkning af kraftstation för tillgodogörande af den staten tillhöriga vattenkraften i Trollhätte strömmar.

Sedan staten numera för åstadkommandet af elektrisk energi för driften af statens järnvägar inköpt flera på olika ställen inom landet belägna betydliga vattenfall för ett sammanlagdt belopp af omkring 5,000,000 kronor, hade äfven frågan om förvaltningen af de staten tillhöriga vattenfallen inträdt i ett nytt skede. Den möjligheten vore nämligen icke utesluten, att, enär frågan om den elektriska järnvägsdriften ännu icke blifvit så fullständigt löst, att järnvägarnas elektrifiering kunde väntas i praktiken blifva omedelbart genomförd, det kunde dröja en ganska afsevärd tid, innan de af staten i och för detta ändamål inköpta fallen kunde därför komma till användning. I statens intresse låge naturligen, att dessa vattenfall icke finge ligga obegagnade och räntelösa längre än hvad som vore oundgängligen nödigt, utan att åtgärder snarast möjligt borde vidtagas för att, i den mån sådant kunde genomföras, göra dessa vattenfall, i afvaktan på att de skulle tagas i anspråk för det ändamål, hvarför de inköpts, inkomstbringande på annat sätt.

Det spörsmålet uppställdes sig då till omedelbart besvarande, åt hvilken myndighet förvaltningen och bebyggandet af dessa med betydliga kostnader förvärfvade vattenfall skulle anförtros.

Närmast vore väl att tänka, det åt järnvägsstyrelsen, för hvars ändamål inköpen skett, kunde öfverlämnas bestyret med förvaltningen och bebyggandet af dessa fall. Men det torde med allt fog kunna sättas i fråga, huruvida denna myndighet, som vore öfverhopad med andra till dess egentliga förvaltning närmare hörande bestyr, borde betungas med den rätt betydande affärsrörelse, som skulle föranledas af kraftens exploatering, innan den komme till användning för järnvägens behof. Ej heller torde det vara lämpligt, att järnvägsstyrelsen, därest ett för detsamma monteradt fall lämnade öfverskott af energi

utöfver järnvägens eget behof, skulle taga befattning med utbyrningen af detta öfverskott till enskilde.

Gifvet vore emellertid, att, om järnvägsstyrelsen icke komme att ombesörja bebyggandet och förvaltandet af dessa fall, denna styrelse under alla förhållanden borde hafva ett bestämmande inflytande såväl beträffande hvilka vattenfall, som borde reserveras för järnvägarnas drift, som ock angående de energibelopp, som skulle besparas för sådant ändamål, innan energi till andra från sådana fall upplåtes, så att järnvägsstyrelsen kunde vara förvissad om att alltid därifrån erhålla hvad som för dess behof erfordrades.

Af de staten i öfrigt tillhöriga mera betydande vattenfallen funnes dessutom flera, exempelvis i Dalälven, hvilkas snara tillgodogörande måste anses utgöra ett intresse af den största vikt såväl för staten, såsom deras ägare, som ock för de trakter, till hvilka elektrisk energi därifrån kunde levereras. Sålunda trängde frågan om sättet för Älfkarlebyfallens bebyggande och villkoren för upplåtande af elektrisk energi därifrån till ett omedelbart afgörande på grund af de förfrågningar om erhållande af energi därifrån, som från olika håll framstälts.

I den till 1907 års Riksdag af Kungl. Maj:t gjorda framställningen om inrättandet af en permanent vattenfallskommission hade visserligen framhållits, att den i denna kommission ingående vattenfallsingenjören skulle kunna komma att utöfva en viss förvaltande myndighet öfver statens vattenfall. Men med hänsyn till den omfattande och mångsidiga verksamhet, som en rätt förvaltning af statens vattenfall kräfde, syntes det de sakkunniga vara uppenbart, att en enda person, huru driftig och skicklig i sitt fack han än månne vara, icke kunde äga den erfarenhet och kunskap inom de olika områden, som för en sådan förvaltning erfordrades, eller, äfven om, såsom föreslagits, ett biträde ställdes till hans förfogande, vara i stånd att nöjaktigt utföra allt det arbete, hvarmed han måste betungas. Det borde nämligen tagas i betraktande, att i uppdraget att förvalta statens vattenfall måste ingå icke blott bestyret att planlägga och utföra arbetena för fallens bebyggande, utan äfven skyldigheten att tillse, att sådana regleringar af sjöar och vattendrag, som erfordrades för fallens tillgodogörande i största möjliga utsträckning, i rätt tid planerades och bringades till utförande.

All anledning funnes att antaga, att den nya vattenrättslagstiftning, som nu vore under utarbetning, skulle komma att underlätta åvägabringandet af företag af nyss antydd art, och då det själfallet låge i statens intresse, att sådana företag komme till utförande, finge det organ, åt hvilket förvaltningen af statens vattenfall komme att an-

förtros, här en uppgift af den största betydelse, då naturligen sådana företag lättast och lämpligast bringades till utförande genom initiativ och medverkan från statens sida.

Erinras borde därjämte, att det kunde inträffa, att för tillgodogörande på lämpligaste sätt af ett staten tillhörigt vattenfall eller för nedbringande af kostnaderna därför, närbelägna fall eller strandfastigheter borde i rätt tid förvärfvas, hvarför den förvaltande myndigheten borde hafva skyldighet tillse, att de åtgärder, som i sådana afseenden lämpligen kunde vidtagas, i tid komme till utförande. En riktig förvaltning af statens vattenfall förutsatte äfven, att den rätta tidpunkten valdes för hvarje särskildt vattenfalls bebyggande, hvilket i sin ordning kräfde en noggrann kännedom om de möjligheter för afsättning af elektrisk energi, som beträffande de olika vattenfallen funnes, och de särskilda industrier, som med hänsyn till de befintliga vattenkrafternas storlek och tillgången till råvaror och transportmöjligheter m. m. kunde beräknas skola hämta sin drifkraft från hvarje särskildt vattenfall.

En viktig faktor vid vattenfallens montering vore äfven bestämmandet af den elektriska utrustningen, periodtalet och andra sådana rent tekniska frågor, som gifvetvis borde enhetligt planeras och genomföras. Af vikt vore ock bestämmandet af det pris och de villkor i öfrigt, hvarpå elektrisk energi från statens vattenfall skulle försäljas, i hvilket afseende naturligen, så vidt möjligt vore, från statens sida likartade bestämmelser i olika landsdelar borde följas. I samband därmed stode ock, att kraftledningarna borde anordnas på ett enhetligt och planmässigt sätt, så att ett fördelningsnät till äfventyrs i framtiden kunde sammankopplas med ett annat närbeläget utan besvärlig och förlustbringande transformering eller omformning, och så att energiens distribuering ej onödigtvis skedde efter olika principer i en landsända och i en annan.

Det låge slutligen i sakens natur, att underhandlingar med spekulanter å elektrisk energi från statens vattenfall, afslutande af kontrakt med sådana, öfvervakandet af kontraktens fullgörande, öfverinseendet af de anläggningar, som staten för egen räkning bedrefve, och af skötseln af de företag, i hvilka staten tilläfventyrs inginge såsom delägare, dessutom måste kräva ett högst betydande arbete.

Med hänsyn till de synpunkter, som sålunda utvecklats, vore det enligt de sakkunnigas mening önskvärdt, att den af Kungl. Maj:t vid 1907 års Riksdag föreslagna anordningen om inrättandet af en vattenfallskommission med hufvudsaklig uppgift att afgifva utlåtande i fråga

om utarrendering eller försäljning af staten tillhöriga vattenfall, samt af en vattenfallsingenjör med biträde af en amanuens såsom förvaltande organ för statens vattenfall, fullständigades så, att den komme att tillgodose alla de kraf, som redan nu för handen varande förhållanden och ännu mera framtidens rika utvecklingsmöjligheter uppställde för en lämplig och tidsenlig förvaltning af statens vattenfall.

Enligt de sakkunnigas uppfattning borde såsom ledande grundsats för förvaltningen af statens vattenfall uppställas den fordran, att densamma anordnades på ett affärsmässigt, enhetligt och planmässigt sätt, hvilket bäst torde ske genom inrättande af en central styrelse, sammansatt och ordnad på så sätt, att inom densamma komme att representeras såväl erforderlig teknisk sakkunskap, som äfven i det praktiska lifvet förvärfvad kännedom om industriens och näringarnas behof. Insattes i en dylik styrelse sålunda representanter för tekniken, industrien och affärslifvet, borde all anledning vara att antaga, att densamma skulle tillföras sådan förmåga af initiativ och handlingskraft samt erfarenhet inom det praktiska lifvets olika områden, att de bästa förutsättningar skulle förefinnas för att densamma skulle uppfylla alla de rimliga anspråk, som kunde ställas på en sådan styrelse.

Det borde därjämte icke förbises, att genom inrättandet af en sådan centralstyrelse, förutom en enhetlig och affärsmässig förvaltning af statens vattenfall, skulle kunna vinnas den fördelen, att den stab af ingenjörer och andra biträden, hvilka användes vid byggnader på ett håll, sedermera kunde begagnas på annat håll, hvarigenom den sakkunskap och erfarenhet, som förvärfvats såväl beträffande rent vattenbyggnadstekniska och elektriska anordningar som ock angående leveranser af maskiner och för arbetena erforderliga materialier, i största möjliga utsträckning kunde tillgodogöras. Antagligt vore ock, att vid en central ledning af flera byggnadsföretag vissa inköp möjligen kunde göras billigare än eljest, liksom ock åtskilliga administrations- och andra kostnader, särskildt för arbetsredskap och dylikt, kunde besparas.

Ett inrättande på sådant sätt af en centralstyrelse för statens vattenfall förutsatte emellertid, att en under styrelsen stående särskild lokal arbetsledning anordnades, då efter framställning af styrelsen ett vattenfall med därför särskildt anslagna medel skulle bebyggas, liksom ock att, sedan ett vattenfall blifvit bebyggt, erforderlig personal förordnades för att på stället under styrelsens inseende öfvervaka anläggningens drift och skötsel. Huru förvaltningen af statens vattenfall än anordnades, torde det emellertid blifva nödvändigt att anställa sådana särskilda biträden vid ett vattenfalls bebyggande, hvilka biträden naturligen icke

behöfde antagas för längre tid än som oundgängligen vore nödigt, liksom ock det torde vara uppenbart, att om staten själf bebyggde ett vattenfall och uthyrde kraft därifrån, på stället måste finnas nödig personal för anläggningens drift och skötsel, hvilken personal till antal och aflöningsförmåner borde upptagas i den stat, som vederbörligen komme att fastställas för en sådan anläggning i dess fullbordade skick. En sådan anordning, som nu föreslagits, skulle för öfrigt, enligt de sakkunnigas mening, vara långt bättre och ändamålsenligare än att, såsom äfven framkastats, inrätta särskilda styrelser för hvarje kraftstationsanläggning, som af staten kunde komma att utföras, redan af det skäl, att det skulle vara svårt att i de olika orterna finna fullt lämpliga personer, som vore villiga att åtaga sig uppdraget att vara ledamöter i en sådan styrelse, hvarjämte ett inrättande af flera sådana styrelser, förutom kostnader och slöseri med tid och arbetskraft, till följd af det stora antal personer, som måste besväras med dylika uppdrag, äfven skulle kunna föranleda till splittring och tillämpande af olika principer vid tillgodogörandet af statens vattenfall.

I sitt yttrande öfver Kungl. Maj:ts framställning till 1907 års Riksdag i förevarande ämne hade, såsom förut framhållits, statsutskottet ifrågasatt, huruvida icke åt en redan befintlig institution, exempelvis styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk, kunde öfverlämnas att taga initiativ och ledning i förevarande angelägenhet. Den tanken låge också nära till hands, att, såsom statsutskottet föreslagit, denna styrelse, som ju vore den första inom landet, som bildats efter mera fria och affärs-mässiga principer än som förut tillämpats, borde vara särskildt lämpad att öfvertaga ett sådant uppdrag.

Ehuru de sakkunniga till fullo gillade den tankegång, som legat till grund för detta förslag, vore de emellertid af den uppfattning, att det icke lämpligen låte sig göra att lösa frågan på sådant sätt, att förvaltningen af statens alla vattenfall utan vidare anförtroddes åt nämnda styrelse. Att märka vore nämligen, att denna styrelse — som det enligt den för densamma af Kungl. Maj:t den 16 juni 1905 gifna nådiga instruktion ålåg att öfvervaka och ombesörja rörelsen i Trollhätte kanal samt, i öfverensstämmelse med de föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelade, ombesörja anläggningen och förvaltningen af den eller de elektriska kraftstationer, som vid Trollhättefallen eller eljest vid Göta älf kunde komma att för statens räkning inrättas — enligt Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk den 10 mars 1905, n:o 90, borde hafva den samman-sättning, att den förutom en ledamot med befogenhet, som i viss mån

motsvarade den, som i enskilda affärsföretag vanligen tillkomme en disponent eller verkställande direktör, skulle bestå af fyra ledamöter, af hvilka en särskildt skulle äga erfarenhet i handläggningen af allmänna ärenden, en äga tekniska insikter samt två vara industriidkare eller andra affärsmän, särskildt representerande trafikanterna, den ena med hufvudsakliga intressen å orter nedom kanalen och den andra med sådana intressen å orter ofvanför densamma.

Därtill komme, att enligt berörda instruktion nämnda styrelse, där ej särskilda omständigheter annat föranledde, skulle sammanträda i Trollhättan, samt att styrelsens verkställande direktör skulle vara bosatt i Trollhättan eller dess omedelbara närhet. Bostad för honom och ämbetslokaler hade därför också anordnats i Trollhättan.

Med den hela riket omfattande verksamhet, som en centralstyrelse för statens vattenfall på sätt ofvan nämnts skulle erhålla, syntes det de sakkunniga därför ej vara lämpligt, att denna styrelse skulle få sitt säte i Trollhättan, utan att densamma borde förläggas till Stockholm, helst det torde vara nödvändigt för densamma att för rätt utöfvande af dess verksamhet utan tidsutdräkt och omgång kunna stå i beröring med de öfriga i Stockholm förlagda centrala ämbetsverken. Därtill komme dessutom den synnerligen viktiga omständigheten, att allmänheten lättare i Stockholm skulle kunna hafva tillgång till densamma, än om dess säte förlades i Trollhättan. Slutligen borde, på sätt vidare skulle omförmälas, denna styrelse, för att tillgodose äfven de kraf, som inrättandet af den permanenta vattenfallskommissionen ursprungligen afsett att fylla, i vissa fall förstärkas med en nämnd, hvars ledamöter utan undantag finge antagas vara boende i Stockholm.

Enligt de sakkunnigas uppfattning torde därför den riktiga lösningen af frågan om förvaltningen af statens vattenfall ligga däri, att med tillämpning af förut berörda grundsatser, som äfven gjort sig gällande vid bildandet af styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk, i stället för och med upphäfvande af nämnda styrelse, inrättades en ny central styrelse för statens vattenfall.

I betraktande måste emellertid äfven tagas, att under den nuvarande styrelsens för Trollhätte kanal- och vattenverk förvaltning stode också Trollhätte kanal och de intill Göta älf vid och i närheten af Trollhättan belägna fastigheter, hvaraf staten genom inköp af Nya Trollhätte kanalbolags och Trollhättans elektriska kraftaktiebolags egendommar och genom en del andra förvärf från enskilda blifvit ägare, liksom ock viss annan kronan eljest tillhörig fastighet, som på ansökan af nämnda styrelse blifvit ställd under densammas förvaltning. Frågan

om ombyggnad eller utvidgning af Trollhätte kanal stode såsom bekant på dagordningen och denna fråga kunde icke lösas utan med hänsyn till de under utförande varande kraftstationsanläggningarna vid Trollhättan, liksom ock en förestående reglering af Väneren och vattenafrieningen i Göta älf, hvarmed icke länge borde uppskjutas för att fallen vid Trollhättan måtte kunna i största möjliga mån utnyttjas, berörde såväl kanalens som krafstationens intressen. Detta förorsakade enligt de sakkunnigas mening, att förvaltningen af kanalen vid Trollhättan icke borde skiljas från förvaltningen af statens kraftstationer därstädes samt att äfven statens vid Trollhättan belägna och öfriga i och för tillgodogörandet af vattenkraften i Göta älf af staten förvärfvade fastigheter, i den mån deras disposition vore beroende af kraftstationsanläggningarna och kanalen, borde stå under samma förvaltning som sistnämnda två verk. Kanaldriften vore för öfrigt en rent praktisk och teknisk affär, som en styrelse, sammansatt på sätt ofvan antydts, utmärkt väl lämpade sig att sköta.

Ifrågasätts kunde till och med, huruvida icke äfven öfriga staten tillhöriga kanaler borde ställas under förvaltning af den styrelse, hvarom nu vore fråga. Så vidt de sakkunniga hade sig bekant ägde staten, förutom Trollhätte kanal, endast Väddö och Albrektsunds kanaler. Men då fråga redan uppstått om inköp för statens räkning af Strömsholms kanal och då en förändring af Göta kanal, hvars inköp för statens räkning äfven ifrågasatts, stode i nära sammanhang med en reglering af Vättern och det sätt, hvarpå de af staten för järnvägarnas räkning inköpta vattenfallen i Motala Ström lämpligen borde tillgodogöras, samt farleden i Göta älf nedanför slussarna vid Ström väl borde skötas af ett statens organ i stället för, såsom nu vore fallet, af Göteborgs hamnstyrelse, torde äfven däraf, då alla nu antydda frågor berörde vattentekniska förhållanden och i flera fall vore sammanhängande med omfattande vattenkraftsspörsmål, hvori staten vore eller kunde bli intresserad, kunna hämtas ett ytterligare stöd för inrättandet af en sådan ny centralstyrelse, som af de sakkunniga nu föreslagits Därjämte torde icke böra förbises vikten däraf, att staten ägde ett särskildt organ, som med uppmärksamhet följde vårt kanalväsende och kunde taga initiativ i hit hörande frågor, helst, enligt hvad exempel från utlandet utvisade, kanalväsendet långt ifrån att vara på tillbakagång i stället syntes gå en utvecklingsperiod till mötes.

Emellertid kunde ifrågasättas, huruvida icke förvaltningen af statens kanaler borde handhafvas af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, men då, såsom nyss framhållits, frågor om kanal- och vattenkraftsanläggningar

ofta vore beroende af hvarandra, samt berörda styrelse, som väl närmast utöfvade en kontrollerande verksamhet, redan nu tyngdes af en arbetsbörda, som år från år ökades, torde den böra befrias från ett sådant uppdrag.

Under förvaltning af den utaf de sakkunniga föreslagna styrelsen, som med hänsyn till hvad nyss anförts lämpligen torde kunna benämnas »styrelsen för statens kanal- och vattenverk», borde sålunda omedelbart ställas:

a) allt hvad som för närvarande vore ställt under styrelsens för Trollhätte kanal- och vattenverk förvaltning jämte de fastigheter, som för detta verks räkning inköpts, men ännu icke uttryckligen ställts under samma styrelses förvaltning, äfvensom de fastigheter, som för detta verks räkning ytterligare kunde komma att förvärfvas;

b) alla de vattenfall och fastigheter, som på förslag af järnvägsstyrelsen inköpts för elektrisk drift å statsbanorna och för sådant ändamål ytterligare kunde komma att förvärfvas;

c) alla staten förutom Trollhätte kanal tillhöriga kanaler; samt

d) Älfkarleby vattenfall med angränsande, staten tillhöriga, för vattenkraftens tillgodogörande erforderliga jordområden, äfvensom andra staten tillhöriga mera betydande vattenfall, som lämpade sig för att under den närmaste tiden af staten själf bebyggas eller att för vattenkraftens tillgodogörande till enskilde utarrenderas.

Hvilka staten tillhöriga vattenfall, som skulle anses vara af sådan beskaffenhet, som nyss nämnts, förutsatte gifvetvis en ingående granskning af de staten tillhöriga mera betydande vattenfallen, men torde den af den s. k. vattenfallskommittén uppgjorda förteckningen öfver staten tillhöriga sådana vattenfall därför kunna lämna en god ledning.

Ifrågasättas torde äfven, huruvida icke också själfva de vattenfall, som staten för sina egna behof använde, nämligen Fristadsfallet, Räcksta-fallen och Tumbafallet för drifvandet af respektive Karl Gustaf stads gevärsfaktori, Åkers krutbruk och Tumba pappersbruk, borde ställas under den föreslagna styrelsens inseende, då denna styrelse väl blefve bäst ägnad att tillse på hvad sätt själfva vattenkraften kunde för de ändamål, hvartill densamma användes, bäst och billigast utnyttjas och huru därför afsedda anläggningar borde inrättas. Emellertid vore det under alla förhållanden önskligt, ifall Riksdagen, därest en sådan styrelse, som nu föreslagits, komme att inrättas, i sammanhang därmed äfven kunde öfverlämna åt Konungen att efter pröfning i hvarje särskildt fall förordna, att förvaltningen af ett staten tillhörigt vattenfall skulle öfver-

flyttas till nämnda styrelse från det ämbetsverk, under hvars förvaltning det förut stått.

Vattenfallskommittén lämnade i sitt betänkande (sid. 90 och följande) en närmare utredning af de brister, som vidlådde den nuvarande förvaltningen af statens vattenfall, och hade däri framhållit, att dessa brister väsentligen vore beroende, dels därpå att statens vattenfall stode under vård och inseende af två eller flera ämbetsverk, dels därpå att tidsenliga bestämmelser beträffande utarrendering af statens vattenfall saknades, dels ock därpå att Riksdagens samtycke skulle inhämtas för hvarje särskildt ärende angående utarrendering af vattenkraft, för såvidt icke den ifrågasatta vattenkraften vore belägen å eller vid jordbruksdomän och arrendetiden utgjorde högst 20 år. Enligt nämnda utredning vore det för närvarande hufvudsakligen domänstyrelsen och kammarkollegium, som handhade förvaltningen af statens vattenfall.

Det mest ändamålsenliga vore naturligen att, i den mån sådant lämpligen låte sig göra, från nämnda styrelser till den nu föreslagna centralstyrelsen söka öfverföra förvaltningen af åtminstone statens större vattenfall. På grund däraf borde det äligga berörda styrelse att så småningom företaga en undersökning af sådana statens vattenfall, som vore af beskaffenhet, att de kunde tänkas böra själfständigt antingen af staten själf bebyggas eller till enskilda utarrenderas eller att de genom förvärf af närbelägna fall eller genom regleringen af sjöar och vattendrag kunde antagas blifva af sådan beskaffenhet, i hvilket afseende förslag af styrelsen efter närmare undersökningar borde uppgöras.

Beträffande fall af nyss berörda beskaffenhet skulle då styrelsen efter företagna undersökningar ingå till Kungl. Maj:t med framställning, att de borde skiljas från förvaltningen af den myndighet, som nu förvaltade desamma, till följd hvaraf de jämte erforderliga områden för vattenkraftens tillgodogörande sedermera borde undantagas vid utarrenderingen eller annat förfogande af den kronoegendom, hvartill de till äfventyrs hörde, och ställas under den föreslagna centralstyrelsens förvaltning. Ett sådant sammanförande af förvaltningen af statens betydligare vattenfall till centralstyrelsen skulle gifvetvis i hög grad förenklas och underlättas, därest af Riksdagen, på sätt ofvan antydts, till Eders Kungl. Maj:t öfverlämnades att efter framställning af den föreslagna centralstyrelsen i hvarje särskildt fall förordna om öfverflyttandet af förvaltningen af ett vattenfall till nämnda styrelse från det ämbetsverk, som förut förvaltats detsamma. 77 § regeringsformen torde icke lägga hinder i vägen för en sådan anordning.

De skäl, som af vattenfallskommittén anförts för åstadkommandet af en särskild lag, innefattande bestämmelser för utarrendering af staten tillhöriga vattenfall, syntes de sakkunniga fullt ådagalägga behovet af en sådan lag. Emellertid torde väl äfven vara lämpligt, att det i öfverensstämmelse med kungl. kungörelsen angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner den 10 november 1882, hvarigenom förvaltningen af kronans jordbruksdomäner anförtrotts åt domänstyrelsen, uppdroges åt den föreslagna styrelsen att i enlighet med de bestämmelser, som en sådan lag kunde komma att innehålla, utarrendera de fall, som blifvit ställda under dess förvaltning, så att Kungl. Maj:t sålunda icke behöfde besväräs med sådana frågor.

Vattenfallskommitténs förslag, som syntes innebära, att det skulle tillkomma Kungl. Maj:t att utarrendera statens vattenfall, torde väl bero därpå, att denna kommitté icke tänkt sig en centralstyrelse för statens vattenfall af den beskaffenhet, som nu föreslagits.

Den befogenhet till utarrendering af staten tillhöriga vattenfall, som sålunda skulle tillkomma den föreslagna centralstyrelsen, skulle, enligt hvad förut nämnts, endast afse sådana vattenfall, som blifvit ställda under dess förvaltning, och kunde väl utarrendering af sådant fall icke komma att ifrågasättas i annan händelse, än att det visade sig icke vara lämpligt för staten att själf bebygga detsamma.

Den frågan uppställdes sig då, huru borde förfaras beträffande sådana fall, som icke blifvit ställda under den föreslagna styrelsens förvaltning.

I fråga om utarrendering eller föryttring af ett sådant fall torde alla skäl tala för att, till undvikande af onödig omgång och tidsutdräkt vid behandling af dylika ärenden, upptaga den tankegång, som framkallat förslaget om inrättandet af en permanent vattenfallskommission. För besparandet af remisser till alla de olika ämbetsverk, som i sådana frågor borde höras, och för vinnandet af koncentration vid dylika ärendens behandling, borde därför enligt de sakkunnigas åsikt den utredning, som måste föregå sådana ärendens afgörande, verkställas af den föreslagna styrelsen, förstärkt med en nämnd, vattenfallsnämnden, som i sig upptog representanter för alla de ämbetsmyndigheter, som företrädde de statsintressen, hvilka kunde tänkas berörda af det blifvande beslutet i frågan.

Denna nämnd, som tillsammans med styrelsen sålunda skulle motsvara den förut föreslagna permanenta vattenfallskommissionen, torde i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning till 1907 års Riksdag böra bestå af 1:o byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för tekniska ärenden utom dem, som rörde järnvägar, 2:o öfveringenjören i

landtbruksstyrelsen, 3:o) fiskeriinspektören, 4:o) en ledamot af kammarkollegium, 5:o) en byråchef i domänstyrelsen, och 6:o) en representant för järnvägsstyrelsen. Däremot syntes icke i denna nämnd behöfva, såsom i Kungl. Maj:ts förslag upptagits, ingå någon representant för järnkontoret eller någon representant för de grenar af industrien och näringarna, hvilka icke företräddes af järnkontoret, enär de intressen, som dessa två personer skulle företräda, med den sammansättning, som den föreslagna centralstyrelsen enligt hvad förut anförts borde få, redan däri vore representerade.

Af de ledamöter, som sålunda skulle ingå i nämnden, torde de tre förstnämnda böra vara själfskrifna och de öfriga förordnas af Kungl. Maj:t för tre år i sänder, efter förslag af cheferna för respektive ämbetsverk. För att emellertid behandlingen af nu ifrågavarande ärenden icke tilläfventyrs genom någon ledamots i nämnden frånvaro till följd af semester, resor å tjänstens vägnar eller dylikt skulle onödigtvis utdragas på tiden eller försvåras, borde det enligt de sakkunnigas mening upptagas till förnyadt öfvervägande, huruvida icke suppleanter för nämndens ledamöter borde förordnas.

Gången af behandlingen af ett ärende af ifrågavarande slag skulle sålunda blifva den, att sökanden ingåfve till den föreslagna centralstyrelsen sin till Konungen ställda ansökan, att styrelsen med ledning af handlingarna i ärendet utarbetade en promemoria i saken, som i god tid före ärendets behandling tillställdes alla styrelsens ledamöter och medlemmarna i nämnden, så att dessa sistnämnda finge tillfälle att med hänsyn till det intresse, hvar och en af dem hade att bevaka, verkställa nödiga utredningar, hvar inom sitt ämbetsverk, samt att därefter styrelsen och nämnden gemensamt sammanträdde för ärendets behandling. Skulle några ytterligare upplysningar före ärendets afgörande vara behöfliga t. ex. från Kungl. Maj:ts befallningshafvande i det län, hvori vattenfallet i fråga vore beläget, funnes ju alltid tillfälle att före ärendets afgörande införskaffa sådana. En sådan anordning skulle naturligen bidraga att bereda stadga och koncentration vid behandlingen af ärenden af dylikt slag.

Enär nämnden icke skulle behöfva irkallas till gemensamma sammanträden med centralstyrelsen i andra händelser än då fråga väckts angående förfogande öfver ett vattenfall, som icke blifvit ställdt under styrelsens förvaltning, torde emellertid all anledning vara antaga, att icke så många dylika gemensamma sammanträden under hvarje år behöfde hållas. Enligt uppgift uppginge nämligen antalet ärenden angående försäljning och utarrendering af staten tillhöriga vattenfall, som till

Kungl. Maj:t inkommit endast till under år 1900 4, under år 1901 3, under år 1902 7, under år 1903 2, under år 1904 1, under år 1905 1 och under år 1906 2.

Känt vore, att den kommitté, som år 1905 tillsatts för revision af nu gällande vattenrättslagstiftning, ämnade föreslå, att den, som vore ägare af en större andel i ett vattenfall, eller i en följd af sådana, som lämpligast genom *en* anläggning kunde tillgodogöras, skulle under vissa förhållanden vara berättigad att förfoga öfver öfriga delägares andelar däri mot ersättning antingen i elektrisk energi eller penningar. Skulle en lagstiftning af sådan innebörd komma till stånd, torde detta äfven i sin mån föranleda till förminskning af antalet ärenden af det slag, hvarom nu vore fråga.

Hade efter utlåtande af styrelsen och nämnden genom beslut af Kungl. Maj:t blifvit bestämdt, att ett staten tillhörigt vattenfall skulle utarrenderas, torde väl för befordrande af enhet i förvaltningen af statens vattenfall jämväl sålunda utarrenderade vattenfall böra ställas under förvaltning af den föreslagna centralstyrelsen, hvilken väl bäst torde lämpa sig för öfvervakandet af arrendevillkorens behöriga fullgörande. Härigenom skulle sålunda äfven vattenfall kunna afskiljas från de kronoegendomar, hvarå de vore belägna, och förvaltningen af dylika vattenfall öfverföras till centralstyrelsen från det ämbetsverk, som förut förvaltats desamma i sammanhang med den kronofastighet, hvarå de funnes.

Sedan jämlikt kungl. kungörelsen den 20 oktober 1899 angående hvad iakttagas skall, då någon vill förvärfva tillstånd af Konungen till byggande i kungsådra, de i 2, 3 och 4 §§ i nämnda kungörelse omnämnda undersökning och utredningar blifvit verkställda och handlingarna i ärendet inkommit till Kungl. Maj:t, plägade före ärendets afgörande samtliga handlingarna i ärendet remitteras för utlåtande till åtminstone väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, landbruksstyrelsen och kammarkollegium. Intet hinder torde förefinnas för att, för underlättandet af dylika ärendens behandling, i stället remittera sådana ärenden för utlåtande till den af de sakkunniga föreslagna centralstyrelsen, som vid behandling af sådana ärenden torde böra förstärkas med endast sådana ledamöter i nämnden, som representerade de ämbetsverk, hvilka hade något intresse att bevaka i afseende å dylika frågor.

Sålunda torde väl vid sådana ärendens behandling icke behöfva tillkallas byråchefen i domänstyrelsen eller någon representant för järnvägsstyrelsen.

Enligt hvad de sakkunniga inhämtat, uppginge de ärenden angående byggande i kungsådra, som af Kungl. Maj:t afgjordes, årligen till om-

kring 5 stycken. Skulle, såsom den nu arbetande s. k. vattenrättskommittén väntades föreslå, nu gällande bestämmelser angående kungsådra upphävas och Kungl. Maj:ts tillstånd för byggande i vattendrag, där kungsådra enligt nu gällande lag skulle anses finnas, till följd däraf vidare icke behöfva inhämtas, skulle några ärenden af dylik art i framtiden icke behöfva dragas inför Kungl. Maj:t.

Det arbete, som i nu berörda afseenden skulle åligga centralstyrelsen, förstärkt antingen med alla eller blott vissa af ledamöterna i den föreslagna nämnden, torde sålunda, äfven om ärenden i fråga om byggande i kungsådra tillfördes densamma, icke blifva särdeles omfattande eller betungande eller kunua föranleda så många sammanträden under hvarje år med styrelsen och nämnden. Däraf torde sålunda framgå, att någon afsevärd vikt icke torde kunna tilläggas den i statsutskottets utlåtande öfver 1907 års kungl. förslag framkastade anmärkningen, att genom insättande i vattenfallskommissionen — hvilken ju skulle ersättas af den utaf de sakkunniga föreslagna styrelsen och vattenfallsnämnden — af ledamöter i flera ämbetsverk dessa verks arbete skulle komma att på ett betänkligt sätt förryckas. Tvärtom torde det vara all anledning antaga, att genom sammanförande på sätt, som föreslagits, af representanter för alla de ämbetsverk, som borde höras, till gemensam öfverläggning, tidsbesparing samt koncentrerung och förenkling af arbetet borde kunna åstadkommas, då ju för hvart och ett af de respektive ämbetsverken något särskildt utlåtande icke behöfde afgifvas, utan efter yttrande af representanterna för desamma vid det gemensamma sammanträdet, hvilka yttranden väl borde kunna afgifvas muntligen, ett enda gemensamt utlåtande kunde uppsättas och expedieras af den tjänsteman hos den föreslagna centralstyrelsen, som bland annat borde få sådant uppdrag sig ålagdt.

Hvad vidare anginge sammansättningen af den föreslagna centralstyrelsen, torde antalet ledamöter däri icke böra sättas till högre än fem. Af dessa borde en, som skulle förordnas för längre tid än de öfriga, fungera såsom verkställande direktör och handhafva den närmaste ledningen och tillsynen öfver verkets angelägenheter, och för den skull besitta icke blott erforderlig teknisk bildning och praktisk erfarenhet, utan ock sådana egenskaper, som gjorde honom lämplig till chef för ett verk af den betydenhet, hvarom här vore fråga. Den ställning, som tillkomme honom, borde sålunda motsvara den, som intoges af verkställande direktören i Trollhätte kanal- och vattenverk, och borde därför åt honom lämnas en ganska vidsträckt befogenhet att på egen hand handhafva den löpande förvaltningen. Den chefsställning, som

han sålunda borde intaga, torde äfven föranleda därtill, att han skulle fungera såsom styrelsens ordförande, icke blott då densamma enbart för sig sammanträdde, utan äfven vid de tillfällen, då densamma förstärkts med den förut omförmälda vattenfallsnämnden.

De öfriga ledmöterna i styrelsen borde, såsom förut framhållits, representera den praktiska erfarenhet och sakkunskap, som styrelsen i olika riktningar för en affärsmässig skötsel af verket borde inom sig inrymma. Några särskilda kvalifikationer för hvar och en af dessa fyra ledamöter, utom hvad förut nämnts, syntes icke behöfva uttryckligen föreskrivas, utan torde det böra öfverlämnas åt Kungl. Maj:t att lämpa styrelsens sammansättning efter utvecklingen och beskaffenheten af de arbeten och uppgifter, som densamma under olika tider kunde få sig förelagda, i hvilket afseende då äfven nödig hänsyn kunde tagas till svenska elektricitetsverksföreningens till de sakkunniga remitterade framställning, att elektricitetsverksintresset äfven borde vara företrädt.

I öfverensstämmelse med hvad nu vore gällande för styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk, torde den föreslagna styrelsens chef och ordförande, hvilken lämpligen syntes kunna benämnas direktör för statens kanal- och vattenverk eller kortare vattenverksdirektören, förordnas på sex år och styrelsens öfriga fyra ledamöter på tre år. Tidpunkten för inrättandet af ifrågavarande styrelse vore nu lämplig äfven i det afseendet, att förordnandet för ledamöterna i Trollhättestyrelsen, med undantag för verkställande direktören, som förordnats till den 1 juli 1911, utginge den 1 juli 1908.

Vid bestämmandet af de löneförmåner, som borde tillkomma vattenverksdirektören, för hvilken resekostnads- och dagtraktamentsersättning syntes böra utgå i enlighet med andra klassen i gällande resereglemente, kunde de förmåner, som tillkomme verkställande direktören för Trollhätteverket, tjäna till ledning.

Enär vattenverksdirektören skulle komma att bestrida icke blott de åligganden, som nu tillkomme verkställande direktören i nämnda verk, utan dessutom betungas med en ytterligare omfattande verksamhet, som måste medföra en ökad arbetsbörda, kunde det nämligen icke ifrågasättas, att vattenverksdirektören skulle komma att erhålla lägre aflöning än den, som nu tillkomme verkställande direktören för Trollhätteverket, då ju eljest en ökning i arbetet skulle föranleda en minskning i inkomsten.

Enligt Kungl. Maj:ts nådiga bref den 16 juni 1905 angående Trollhätteverkets organisation skulle verkställande direktören för Troll-

hätteverket åtnjuta ett arfvode af 7,000 kronor, hvarjämte han ägde uppbära tantième å nettobehållningen af kanalverkets rörelse med 4 % å hvad denna behållning icke öfverstege 50,000 kronor, 3 % å hvad öfverstege 50,000 kronor men icke 100,000 kronor samt 2 % å hvad öfverstege 100,000 kronor. Dessutom skulle han, som jämväl åtnjöte förmånen af fri bostad och vedbrand samt elektrisk belysning, vara pliktig att mot särskild bestämd ersättning fullgöra de åligganden beträffande kraftstationens vid Trollhättan anläggning och förvaltning, som åt honom kunde blifva öfverlämnade.

Efter hvad som framginge af Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen den 10 mars 1905, n:o 90, angående förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk, syntes sistnämnda ersättning, sedan kraftstationen blifvit anlagd och fullbordad, böra utbytas mot tantième å den behållna inkomsten för densamma.

Enligt dessa grunder hade verkställande direktörens för Trollhätteverket inkomster, förutom fri bostad, vedbrand och belysning, år 1906 utgjort:

arfvode från kanalverket.....	kronor	7,000: —
tantième från kanalverket	„	6,177: 42
ersättning för hansåliggande vid kraftstationens anläggning	„	6,000: —
		Summa kronor 19,177: 42

Enär vattenverksdirektören skulle vara bosatt i Stockholm, där lefnadskostnaderna vore högre än i Trollhättan, samt tantième å behållna inkomster lämpligen icke torde böra tillerkännas en chef med den ställning, som vattenverksdirektören skulle komma att intaga, syntes med hänsyn såväl därtill att han sålunda icke skulle komma i åtnjutande af den ökning i tantième-inkomster, som skulle tillkomma verkställande direktören för Trollhätteverket vid en stegring af inkomsterna från kanalverket och kraftstationen, som ock därtill att vattenverksdirektören icke skulle komma i åtnjutande af fri bostad, vedbrand och belysning, hvilka förmåner i Stockholm skulle äga ett betydligt värde, enligt de sakkunnigas mening lönen för vattenverksdirektören icke böra sättas lägre än 24,000 kronor.

Denna lön syntes icke öfverstiga hvad enskilda större industriella företag betalade för sina chefsbefattningar och då det naturligen här gällde att för denna plats söka förvärfva en så framstående och för befattningen lämpad person som möjligt, torde den föreslagna aflöningen icke kunna anses för hög. Med afseende å denna lön syntes jämväl böra

framhållas, att då lönen för Trollhätteverkets verkställande direktör för närvarande utginge till en betydlig del från inkomsterna af Trollhätte kanal, intet hinder syntes förefinnas för att äfven för framtiden låta en afsevärd del af vattenverksdirektörens aflöning utgå från Trollhätte kanals inkomster, hvilka icke upptoges i någon af Riksdagen fastställd stat, utan till sin nettobehållning skulle öfverlämnas till handels- och sjöfartsfonden.

Med afseende å vattenverksdirektörens pensionering syntes med någon förändring kunna tillämpas de bestämmelser, som fastställts för generaldirektören för telegrafverket. Sålunda skulle vattenverksdirektör, hvilken i minst 18 år innehaft vattenverksdirektörsförordnande, vara berättigad att i pension uppbära 6,000 kronor. Om han före uppnådda 18 tjänsteår antingen på grund af sjukdom skulle befinnas till nöjaktig sådan tjänstgöring oförmögen eller ock utan egen begäran nödgas afgå från sin befattning, utan att på grund af tjänstefel hafva förverkat densamma, skulle han äga uppbära pension till belopp af 5,000 kronor, då afgangen skedde före eller vid 6 tjänsteår, samt af 5,500 kronor, då afgangen skedde efter 6 men före 18 tjänsteår.

I detta sammanhang syntes böra framhållas, att ehuru de sakkunniga icke ansett, att några löneförmåner borde utgå till vattenverksdirektören i form af tantième till följd af den fullt opartiska ställning han borde intaga i förhållande till de olika anläggningar, som kunde blifva ställda under hans ledning, de sakkunniga dock vore af den uppfattning, att ett sådant aflönings sätt med fördel kunde tillämpas beträffande de personer, som anställdes såsom föreståndare eller ledare för de särskilda anläggningar, som kunde komma under centralstyrelsens förvaltning.

Hvad anginge arfvodet för de öfriga fyra ledamöterna i den föreslagna styrelsen, syntes med hänsyn till det ökade arbete och den större uppoffring af tid, som de för fullgörande af sitt uppdrag gifvetvis behöfde använda i jämförelse med de nuvarande fyra på tre år förordnade ledamöterna i Trollhättestyrelsen, detsamma behöfva ökas något utöfver det arfvode af 1,500 kronor om året, som tillkomme nyss nämnda ledamöter i Trollhättestyrelsen. De sakkunniga föresloge därför, att arfvodet till nämnda fyra ledamöter i den föreslagna centralstyrelsen måtte bestämmas till 2,000 kronor om året. Därjämte borde de åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning i enlighet med hvad nu tillkomme ledamöterna i Trollhättestyrelsen jämlikt andra klassen i reselementet.

Ledamöterna i den föreslagna vattenfallsnämnden borde däremot vara oaflönade, då deras ledamotskap däri vore beroende af deras ställning

såsom ämbets- eller tjänstemän. Likväl syntes samtliga nämndens ledamöter böra tillerkännas icke blott, såsom 1907 års kungl. förslag upptagit beträffande vattenfallskommissionen, reseersättning, utan äfven dagtraktamente enligt resereglementet för inställelse vid sammanträde med nämnden och styrelsen å annan ort än den där de vore bosatta eller där de till följd af särskildt tjänsteärende eller under semester uppehölle sig.

Med den omfattande verksamhet, den föreslagna styrelsen skulle komma att erhålla, kunde icke undgås, att den till sitt biträde måste hafva åtminstone två tjänstemän.

Såsom förut framhållits skulle vattenverksdirektören utöfva den ledande verksamheten, i hvilken egenskap det tillkomme honom ej mindre att taga initiativ till och i stort sedt uppgöra planer till bebyggande af vattenfall, regleringar af sjöar och vattendrag, förvärf af enskilda tillhöriga vattenfall, som borde för ett bättre tillgodogörande förenas med staten förut tillhöriga fall, än äfven att med uppmärksamhet följa respektive anläggningars bebyggande, skötsel och drift.

Härtill komme, att, då under styrelsen äfven skulle läggas vårt kanalväsende, en icke ringa uppmärksamhet måste ägnas åt planeringar och undersökningar med hänsyn till den utveckling detsamma i framtiden, att sluta efter utländska föredömen, kunde komma att få. I detta afseende kunde erinras därom, att Trollhättestyrelsen med anledning af remiss från Kungl. Maj:t redan vore sysselsatt med vidlyftiga arbeten för uppgörande af förslag till utvidgning och ombyggnad af Trollhätte kanal, hvilket arbete redan toge en betydlig arbetskraft i anspråk.

Härtill komme, att vattenverksdirektören för ett riktigt uppfyllande af sitt uppdrag, ofta måste vistas på resor. Under alla förhållanden måste det naturligen tillses, att vid hans frånvaro från Stockholm finnes tillgång till en kompetent person, som då kunde emottaga den besökande allmänheten och hafva tillsyn å de löpande göromålen.

Allt detta talade enligt de sakkunnigas uppfattning för att vattenverksdirektören vid sin sida måste hafva ett tekniskt bildadt biträde, hvars uppdrag det skulle blifva att handhafva den rent tekniska, mera detaljerade utredningen såväl beträffande planer och kostnadsförslag för bebyggande af statens egna vattenfall, som ock vid uppgörande af planer till sjöregleringar och kanaler, inköp af enskilda tillhöriga vattenfall, utarrendering af energi, framdragande af därför erforderliga ledningar m. m. Gifvet vore också, att denne biträdande ingenjör för

verkställande af undersökningar och utredningar af nu antydd art äfven måste i ännu högre grad än vattenverksdirektören upptagas af resor.

Med hänsyn till de löner, som i enskilda företag nu lämnades dugliga och erfarna personer i hithörande fack, och då det naturligen vore af vikt att kunna erhålla en för denna plats fullt lämplig person, torde arfvode för denne biträdande ingenjör icke kunna sättas lägre än till 8,000 kronor.

För att den föreslagna styrelsen skulle kunna rätt fylla sitt uppdrag, erfordrades dessutom, att densamma hade tillgång till ett biträde med juridisk bildning.

Någon anledning att befara, att ett sådant biträde icke skulle kunna erhålla tillräcklig sysselsättning i styrelsens tjänst, torde icke förefinnas. Till hans åliggande skulle nämligen höra dels protokollsföring vid sammanträden såväl med styrelsen som ock med styrelsen och nämnden, dels uppsättande af promemorior i ärenden, som af styrelsen och nämnden skulle gemensamt handläggas, dels uppsättandet af styrelsens och nämndens gemensamma utlåtanden samt styrelsens expeditioner, dels ock diarföring af inkommande ärenden.

Men härtill komme ock, att han såsom styrelsens ombudsman komme att betungas med ett ganska omfattande och besvärligt arbete. I detta afseende torde böra erinras, att honom borde tillkomma att upprätta den mängd af kontrakt och öfverenskommelser, som erfordrades för rätt till framdragande af elektriska ledningar, att ombesörja desammas inteckning i den mån sådant erfordrades, att uppsätta kontrakt angående leverans af elektrisk energi, att upprätta aftal angående eventuella inköp af vattenfall och fastigheter för komplettering af staten förut tillhöriga vattenfall samt att upprätta aftal angående försäljning, utarrendering och andra upplåtelser af fastigheter, som skulle ställas under den föreslagna styrelsens förvaltning. Det torde böra erinras, att enbart bestyret i sist berörda afseende beträffande de fastigheter, som redan nu vore ställda under Trollhättestyrelsens förvaltning, kräfde ett ganska betydande arbete särskildt med hänsyn till den försäljning och upplåtelse af tomter till egna hem, som därifrån ägde rum, och den mängd af lagfarts- och inteckningsärenden, som till följd däraf måste bevakas.

Gifvet vore också, att i den mån bebyggande af staten tillhöriga vattenfall samt sjöregleringar i anledning däraf skulle vidtagas, de utredningar och rättsliga åtgärder, som måste föregå utförandet af dylika företag, i hög grad måste öka det arbete, som skulle åligga detta styrelsens juridiska biträde.

Med hänsyn till det arbete, som sålunda skulle åligga denne den

föreslagna styrelsens sekreterare och ombudsman, torde därför ett arvode till honom af 8,000 kronor icke kunna anses för högt.

Därest ämbetslokal för den föreslagna styrelsen icke bereddes i något statens hus, erfordrades därjämte hyra till en sådan. Dessutom erfordrades medel till reseersättningar, expenser, tryckning af handlingar, aflöning till en vaktmästare m. m. Förutsatt att en ämbetslokal för styrelsen måste förhyras, torde för nu berörda ändamål behövas ett anslag af tillhoppa minst 20,000 kronor.

Det framginge sålunda häraf, att inrättandet af den nu föreslagna centralstyrelsen skulle komma att medföra betydligt större kostnader än den vid 1907 års Riksdag föreslagna vattenfallskommissionen med vattenfallsingenjör. Emellertid borde härvidlag märkas, att utgifterna till aflöning för de fyra ledamöterna utom verkställande direktören i Trollhättestyrelsen jämte en del öfriga utgifter i och för denna styrelse skulle besparas, samt att, då den föreslagna centralstyrelsen skulle komma att förvalta jämväl Trollhätte kanal, en lämplig utväg vore, att, i enlighet med hvad förut antydts beträffande vattenverksdirektörens aflöning, förutom den andel af dennes lön, som hittills utgått från Trollhätte kanals inkomster, och hvilken andel inbegripet naturaförmåner kunde beräknas till åtminstone 15,000 kronor, ytterligare en rätt afsevärd del af de kostnader, som den nu föreslagna organisationen skulle komma att medföra, utginge af inkomsterna från nämnda kanal.

Icke alldeles utan vikt torde väl ej heller vara, att genom den föreslagna organisationen skulle komma att besparas uppförandet af det bostadshus för verkställande direktören i Trollhätteverket, hvarom beslut redan fattats, och hvilket beräknats kosta cirka 60,000 kronor.

Med afseende å de kostnader, som den föreslagna organisationen skulle medföra, torde emellertid böra märkas, att då genom densamma skulle åstadkommas en tidsenlig och praktisk förvaltning af statens vattenfall, hvarigenom dessa värdefulla tillgångar skulle kunna göras fruktbringande och de rika kraftkällor de innehölle komma vårt lands industri till godo, de fördelar, som sålunda därigenom skulle vinnas, under alla förhållanden torde långt uppväga och ersätta de kostnader, som åvägabringandet af organisationen skulle föranleda.

De för den föreslagna organisationens genomförande erforderliga anslagen, i den mån de icke skulle kunna utgå från Trollhätte kanals inkomster, torde tills vidare böra uppföras å extra stat.

Till sist ansåge sig de sakkunniga i anledning af vissa yttranden, som i Riksdagen fällts under behandlingen af 1907 års förslag, böra framhålla, att planerna för den beslutade kraftstationen vid Trollhättan

redan vore i sina hufvuddrag fastställda, att aftal om leverans af betydliga delar af maskineriet till densamma redan träffats samt att arbetena å kraftstationsanläggningen med tillhörande kraftkanal fortskridit så långt, att anläggningen beräknades kunna tagas i bruk senast den 1 januari 1910, å hvilken dag enligt af Trollhättestyrelsen undertecknad kontrakt leverans af elektrisk energi därifrån till betydliga belopp skulle taga sin början. Ingen anledning torde därför finnas att befara, att inrättandet af den utaf de sakkunniga förordade organisationen skulle kunna försena eller medföra någon menlig inverkan på arbetena å nämnda kraftstationsanläggning, då den föreslagna nya styrelsens åliggande beträffande Trollhättan, förutom skötseln af kanalen, sålunda hufvudsakligen skulle inskränkas till slutförande af redan planerade och beslutade arbeten, samt att efter desammas fullbordande sköta driften af kraftstationen, hvilka åligganden naturligen äfven kunde af den föreslagna styrelsen fullgöras jämte de öfriga uppgifter, som skulle tillkomma densamma.

Öfver detta af de sakkunniga afgifna utlåtande hafva yttranden infordrats från styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk samt från järnvägsstyrelsen.

Trollhättestyrelsen har uti sitt den 26 december 1907 afgifna yttrande förklarat sig i allt väsentligt gilla de sakkunnigas förslag. Styrelsen har emellertid ansett sig särskildt böra framhålla följande.

*Trollhättestyrelsens
utlåtande
den 26/12 1907.*

De sakkunniga hade framhållit, att järnvägsstyrelsen, om densamma icke komme att själf ombesörja bebyggandet och förvaltandet af de vattenfall, som för dess räkning inköpts, gifvetvis under alla förhållanden borde hafva ett bestämmande inflytande såväl beträffande hvilka vattenfall, som borde reserveras för järnvägarnas drift, som ock angående de energibelopp, som skulle besparas för sådant ändamål, innan energi till andra från sådana fall upplätes. Trollhättestyrelsen funne ock detta själfallet, om järnvägsstyrelsens befogenhet i berörda afseende finge anses gälla de vattenfall, som för dess räkning redan inköpts. Beträffande åter andra statens vattenfall förutsatte Trollhättestyrelsen emellertid, att frågan om deras reserverande helt eller delvis för järnvägarnas behof komme att bedömas äfven från andra synpunkter än järnvägarnas, på det att naturkrafter, som eljest lämpligen kunde nyttiggöras för industriella ändamål, icke för lång tid eller i betydlig omfattning skulle blifva liggande oanvända i afvaktan på en möjligen ifrågasatt användning för järnvägsdriftens räkning.

De sakkunniga hade icke berört det samband, som enligt Trollhättestyrelsens mening otvifvelaktigt borde åvägbringas mellan den

nya styrelsen och den nyinrättade hydrografiska byrån. I det statsrådsprotokoll, som åtföljde Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:o 2 till 1907 års Riksdag, hade uppmärksamheten redan fästs vid denna sak, i det åt den så kallade vattenfallsingenjören enligt nämnda protokoll borde beredas plats i styrelsen för den hydrografiska byrån. Trollhättestyrelsen ville särskildt framhålla vikten af ett intimt samarbete mellan den nya styrelsen och den hydrografiska byrån, så att denna byrås verksamhet i främsta rummet inriktades på de arbeten, som vore nödvändiga för en rätt planläggning af de närmast på dagordningen stående företagen beträffande vattenkraftens tillgodogörande och i sammanhang därmed stående, regleringsspörsmål m. m. Erfarenheten från andra land hade äfven visat, att ett dylikt intimt samarbete varit alldeles oundgängligt för åstadkommande af praktiska resultat på hithörande områden, och följderna däraf hade ock på flera håll varit, att ledningen af de hydrografiska undersökningarna på ett eller annat sätt förts tillhopa med den praktiska ledningen af vattenfallsförvaltningen. Då emellertid den hydrografiska byråns organisation redan i hufvudsak vore fastslagen och byråns verksamhet skulle börja med 1908 års ingång, torde för tillfället intet annat vara att företaga för vinnande af det antydda målet, än att »vattenverksdirektören» bereddles plats i byråns styrelse, i likhet med hvad förut beträffande »vattenfallsingenjören» varit afsedt.

Mot den föreslagna sammansättningen af den nya styrelsen för statens kanal- och vattenverk syntes intet vara att anmärka. Ej heller mot de ifrågasatta aflöningarna för vattenverksdirektören samt det tekniska och det juridiska biträdet. Vid en blifvande utveckling af styrelsens verksamhet komme naturligtvis behof att yppa sig af flera tjänstemän liksom då torde få tagas i öfvervägande, huruvida dessa borde upptagas på ordinarie stat och om de skulle aflönas af de från kanal- och vattenverken inflytande inkomsterna. Lägre belopp än 8,000 kronor för de nu föreslagna båda tjänstemännen torde icke böra ifrågakomma, om man ville försäkra sig om framstående krafter, och utan sådana blefve organisationen gifvetvis utan därmed afsedd fördel.

Hvad direktörens aflöning vidkomme, ville Trollhättestyrelsen endast åberopa hvad de sakkunniga med styrka framhäft samt dessutom i afseende på jämförelsen med verkställande direktörens vid Trollhätte kanal- och vattenverk inkomster betona, att dessa till följd af utlofvad tantième af kraftverkets inkomster med säkerhet skulle kommit att i framtiden afsevärdt ökas utöfver de hittills utgående.

I fråga om det bidrag till kostnaderna för den nya styrelsen, hvilket skulle kunna lämnas af inkomsterna vid Trollhätte kanal, funne Trollhättestyrelsen det visserligen väl kunna försvaras, att, på sätt de sakkunniga föreslagit, till vattenverksdirektörens aflöning från nyssnämnda inkomster tills vidare lämnades ett bidrag af 15,000 kronor, liksom att därifrån äfven utginge en del af öfriga kostnader för den nya organisationen. Men Trollhättestyrelsen ansåge sig dock böra påpeka, att sedermera och i den mån jämväl andra under den nya styrelsens förvaltning ställda kanal- och vattenverk komme att tillföra staten inkomster, äfven från dessa verk borde lämnas bidrag till kostnaderna för den nya organisationen. Storleken af Trollhätte kanals bidrag borde därför enligt Trollhättestyrelsens förmenande endast fastslås tills vidare. Detta bidrag kunde lämpligen bestämmas till 20,000 kronor, hvaraf 15,000 kronor såsom andel i verkställande direktörens aflöning och 5,000 kronor såsom andel i styrelseledamöternas arvoden och i aflöning åt biträden, expenser m. m.

Att statens kostnader för den nya styrelsen trots det sålunda ifrågasatta bidraget från Trollhätte kanal- och vattenverks inkomster skulle blifva afsevärdt högre än de, som beräknades för den vid 1907 års Riksdag föreslagna vattenfallskommissionen, skulle möjligen kunna framdragas såsom skäl mot den nya organisationens inrättande. Men därvidlag finge på det kraftigaste betonas, att kostnaderna stode i ett mycket litet förhållande till de direkta och indirekta fördelar, som staten vunne genom ett målmedvetet utnyttjande af sina kraftkällor och genom införande af lättare former för hithörande frågors behandling. Dessa syften torde säkerligen den nya organisationen vara väl ägnad att främja.

Med hänvisning till hvad de sakkunniga i slutet af sitt utlåtande anfört har Trollhättestyrelsen äfven såsom sin åsikt framhållit, att upphäfvandet af denna styrelse och inrättandet af en ny centralstyrelse för statens kanal- och vattenverk icke torde komma att inverka menligt eller fördröjande på de arbeten, som nu vore under utförande vid Trollhättan, och ej heller medföra en försämrad skötsel af de fullbordade anläggningarna. Med tillgång till de goda krafter, som under Trollhättestyrelsen hade den närmaste ledningen af anläggningarna och arbetena om hand och sedan numera hufvuddragen för anläggningarna och energiens distribution fastställt, syntes den nya centralstyrelsen vara väl i stånd att utom sina andra uppgifter jämväl ägna nödig omsorg åt Trollhätteverken.

Järnvägs-
styrelsens
utlåtande
den 29/1 1908.

Uti sitt den 20 januari 1908 afgifna underdåniga utlåtande har järnvägsstyrelsen anfört i hufvudsak följande.

Införandet af elektrisk drift å statens järnvägar torde enligt järnvägsstyrelsens åsikt, såsom styrelsen vid flera föregående tillfällen framhållit, åtminstone hvad de starkare trafikerade statsbaueinjerna beträffade, såvida ej några nu alldeles oförutsedda omständigheter komme emellan, endast vara en tidsfråga. Å andra sidan syntes det järnvägsstyrelsen tydligt, att införandet af denna nya drifkraft af flera skäl ej borde ske alltför brådstörtadt, och syntes det därför ej omöjligt, att med införandet af elektrisk drift å en del linjer kunde komma att dröja så länge, att det kunde befinnas ändamålsenligt att utan afvaktan af den elektriska järnvägsdriften bebygga och tills vidare för andra ändamål utnyttja ett eller annat vattenfall, som ansetts böra reserveras för järnvägsdriften. För sådana vattenfall, som med stor sannolikhet ansåges skola komma till användning för elektrisk drift å statens järnvägar, ansåge järnvägsstyrelsen dock oeftergifligen nödvändigt, dels att bebyggandet från början skedde på sådant sätt, att kraftverket vore så ändamålsenligt som möjligt för alstrande af drifkraft för järnvägsdrift, dels äfven att försäljningen af elektrisk kraft från dylikt kraftverk skedde på sådana villkor, att staten ej därigenom hindrades från att, då så påfordrades, själf erhålla tillräcklig drifkraft för sina järnvägar. Denna senare fordran förutsatte möjligheten att kunna utarrendera kraft under en jämförelsevis kort kontraktstid. Ehuru detta utan tvifvel i allmänhet ej läte sig göra, då ju en industriell anläggning eller ett samhälle i regel måste söka få garanti för erhållande af drifkraft för en lång följd af år, syntes det dock järnvägsstyrelsen möjligt, att under vissa omständigheter sådana kontrakt på kort tid skulle kunna afslutas, exempelvis i sådana fall, då man genom sjöregleringars verkställande kunde med säkerhet påräkna en betydlig ökning af den konstanta effekt, som fallen i ett visst vattendrag kunde afgifva. Då genomförandet af något så när fullständiga sjöregleringar gifvetvis kräfde en tid af flera år, kunde man tänka sig möjligheten, att från statens kraftverk före sådan sjöreglerings genomförande kraft afyttrades till understödjande af andra, enskilda kraftstationer, hvilka vore i behof af förstärkning, och att, sedan dessa senare genom sjöregleringar fått sitt energibehof täckt, statens kraftverk vore oförhindradt att afgifva drifkraft för järnvägsdrift. I afseende på skötseln af en kraftstation, som uteslutande användes för elektrisk drift å statens järnvägar, eller på skötseln af den del af en äfven för andra ändamål använd kraftstation, som afgafve drifkraft för järnvägsdrift, ansåge järnvägsstyrelsen nödvändigt, att styrelsen, som bure ansvaret för järn-

vägsdriftens säkerhet och ostörda funktionerande, ägde ett bestämmande inflytande.

Utgående från dessa synpunkter, tilläte sig järnvägsstyrelsen i underdånighet framställa några erinringar och tillägg i afseende på det af de sakkunniga framlagda förslaget.

Ehuru järnvägsstyrelsen hittills tänkt sig, att styrelsen själf skulle handhafva utbyggandet af sådana vattenfall, som inköpts för elektrisk drift å statens järnvägar, ville järnvägsstyrelsen ej motsätta sig, att detta arbete öfvertoges af en eventuellt blifvande centralstyrelse för statens vattenfall, då därigenom obestriddigen vissa fördelar kunde vinnas. Det måste då naturligen förutsättas, att mellan järnvägsstyrelsen och denna nya styrelse ett intimt samarbete komme att äga rum, och att denna vattenfallsstyrelse ej mindre öfvertog det synnerligen svåra och tidsödande arbetet med underhandlingar och förslag rörande inköp af vattenfall eller för vattenfalls utnyttjande erforderliga fastigheter och områden, hvilket hittills utförts af järnvägsstyrelsen, än äfven tillhandaginge järnvägsstyrelsen med erforderliga utredningar och upplysningar i vattenfallstekniska frågor, hvilket arbete hittills på järnvägsstyrelsens uppdrag utförts af konsulterande ingenjörer.

Såsom i de sakkunnigas förslag framhållits, vore det gifvet, att, om järnvägsstyrelsen icke komme att ombesörja bebyggandet af de för järnvägsdrift afsedda fallen, järnvägsstyrelsen dock under alla förhållanden borde hafva ett bestämmande inflytande såväl beträffande, hvilka vattenfall som borde reserveras för järnvägsdrift, som ock angående de energibelopp, som skulle besparas för sådant ändamål, innan energi till andra ändamål från sådana fall upplätes. I anslutning härtill ansåge järnvägsstyrelsen äfven nödvändigt, att styrelsen finge ett bestämmande inflytande ej blott angående sättet för bebyggandet af de fall, som uteslutande eller hufvudsakligen skulle användas för järnvägsdriften, utan äfven vid sådana fall, som endast skulle afgifva en mindre del af sin effekt för järnvägsdrift, angående utförandet af den del af kraftverket, som skulle användas för järnvägsdrift. Vattenverksstyrelsen skulle således vara skyldig att underställa planerna och leveransbestämmelserna vid sådana anläggningar järnvägsstyrelsens pröfning, och skulle järnvägsstyrelsen äfven under arbetets utförande äga att genom besiktningar och prof i samråd med vattenverksstyrelsen öfvertyga sig om, att anläggningen blefve lämplig för det afsedda ändamålet. Bland de frågor, vid hvilka järnvägsstyrelsen i sådant afseende måste fästa särskild vikt, kunde nämnas utnyttjandet af befintliga vattenreservoarer, bestämmandet af maskinaggregatens storlek och antal, turbinernas hvarfantal

och regleringsförmåga samt utförandet af de elektriska generatorerna, transformatorerna och apparaterna.

I motsats mot de sakkunniga personer, som utarbetat det föreliggande förslaget, ansåge järnvägsstyrelsen det lämpligast och riktigast, att järnvägsstyrelsen, som hade ansvaret för järnvägsdriften, öfvertog förvaltningen och driften af de bebyggda vattenfall, som helt och hållet eller hufvudsakligen skulle användas för elektrisk drift å statens järnvägar. Den energi, som från sådant kraftverk möjligen kunde afgifvas utöfver hvad järnvägsdriften kräfde, borde då också försäljas genom järnvägsstyrelsens försorg. Det vore att märka, att järnvägsdriften kräfde olika energibelopp under olika årstider, beroende på trafikens växlingar, och att olika tidtabeller medförde olika fördelning af belastningen under dygnets timmar. Vid upprättandet af kontrakt rörande försäljning af energi åt andra borde hänsyn i viss grad tagas till dessa omständigheter, hvilka järnvägsstyrelsen naturligen ensam vore i tillfälle att bedöma.

Det vore likaledes af vikt, att järnvägsstyrelsen finge det bestämmande inflytandet på utförandet och driften af sådana kraftstationer. Under normala förhållanden skulle det ej behöfva medföra någon olägenhet, om kraftverkets drift leddes af personer, som ej stode under järnvägsstyrelsens befäl, men vid kritiska tillfällen, t. ex. vid inträffande fel å någon maskindel, vid kortslutning å ledningen eller driftstörningar af annan orsak, då det gällde att fatta hastigt beslut, angående hvad som borde göras för att i möjligaste mån förebygga rubbningar i trafiken, skulle en sådan anordning säkerligen lätt kunna medföra mycket allvarliga olägenheter.

I de sakkunnigas förslag hade uttryckts önskvärdheten af, att Riksdagen, därest en central vattenverksstyrelse komme till stånd, i sammanhang därmed öfverlämnade åt Eders Kungl. Maj:t att efter pröfning i hvarje särskildt fall förordna, att förvaltningen af ett staten tillhörigt vattenfall måtte öfverflyttas till nämnda styrelse från det ämbetsverk, under hvars förvaltning det förut stått. I anslutning därtill och till hvad järnvägsstyrelsen i det föregående anfört, ville järnvägsstyrelsen framhålla önskvärdheten däraf, att möjlighet äfven bereddes för ett bebyggt vattenfalls öfverflyttning från ifrågavarande vattenverksstyrelses till järnvägsstyrelsens förvaltning, om en sådan öfverflyttning skulle befinnas ändamålsenlig.

För utredning af frågor rörande utarrendering af sådana statens vattenfall, som icke stode under den centrala vattenverksstyrelsens förvaltning, hade föreslagits tillsättandet af en nämnd enligt i hufvudsak

samma grunder som den af vattenfallskommittén förordade kommissionen, och skulle denna nämnd samarbeta med vattenverksstyrelsen vid sådana ärendens behandling. Järnvägsstyrelsen, som enligt förslaget skulle företrädas af en representant i denna nämnd, hade i hufvudsak intet att erinra mot detta förslag. I afseende på den bestämmelsen i förslaget, att järnvägsstyrelsens representant ej skulle behöfva tillkallas vid behandling af vissa ärenden, särskildt i afseende på tillstånd att bygga i kungsådra, syntes det järnvägsstyrelsen skäligen, att denna ändrades därhän, att järnvägsstyrelsens representant under alla förhållanden kallades till nämndens sammanträden, och skulle det öfverlåtas åt honom själf att med ledning af den med kallelsen utsända föredragningslistan bedöma, huruvida han behöfde infinna sig eller icke. Det kunde nämligen tänkas, särskildt beträffande norra Sverige, att äfven större vattenfall blefve utarrenderade att bebyggas af enskilda, och att sådana fall lämpligen borde bebyggas på sådant sätt, att möjlighet förefunnes att äfven därifrån erhålla drifkraft för någon del af statens järnvägar, i hvilket fall järnvägsstyrelsen naturligen äfven hade intresse af sättet för ett sådant vattenfalls bebyggande.

Under förutsättning att hänsyn toges till de sålunda framställda erinringarna, som afsåge att tillgodose statens järnvägars intressen, hade järnvägsstyrelsen intet af vikt att invända mot det föreliggande förslaget, utan förklarade sig styrelsen anse detsamma vara väl ägnadt att befordra det åsyftade ändamålet.

Då jag förra året framlade förslag till inrättande af en vattenfalls- kommission med en särskild föredragande ingenjör, hvilken tillika skulle handhafva den hufvudsakliga förvaltningen af den svenska statens vattenfall, utgick jag från den förutsättningen, att den förvaltning, hvarom här vore fråga, till en början skulle komma att blifva af mera inskränkt omfattning i realt hänseende. Dels hade nämligen under de förarbeten, som föregått framläggandet af detta förslag, framhäfts, att såväl de vattenfall, hvilka afsåges för järnvägsdrift och hvilka eljest redan vore för direkta statsändamål disponerade, som äfven Trollhätte- verken borde lämnas oberörda af den nya organisationen. Dels ansåg jag den förebragta utredningen gifva vid handen, att endast beträffande om vattenfall af någon större betydighet det kunde komma i fråga, att staten själf skulle uppträda såsom bebyggare eller delägare i företag, afseende deras bebyggande. Härtill kom, att den af vattenfallskommittén verkställda undersökningen gaf vid handen, att af de staten tillhöriga vattenfall i

*Departements-
chefen.*

södra Sverige, om hvilka fråga vore, knappt något med undantag af Älfkarlebyfallen hade den storlek, att fråga kunde blifva om, att staten själf skulle uppträda som företagare, samt att statens vattenfall i norra Sverige i allmänhet vore så belägna, att deras bebyggande knappt kunde komma i fråga under den närmaste tiden.

Å andra sidan fick det emellertid icke förbises, att utvecklingen i framtiden kunde medföra större kraf på det organ, som skulle få ifrågavarande förvaltning åt sig uppdragen.

Det gällde således att skapa ett förvaltningsorgan, som på samma gång kunde fylla de speciella uppgifter, hvilka under den första tiden väntade detsamma, och utvecklas till en mera omfattande styrelse, då behof af en sådan kunde uppstå.

Det var från dessa synpunkter jag föreslog, att den hufvudsakliga förvaltningen af statens vattenfall skulle öfvertagas af vattenfallsingenjören, hvilken emellertid endast skulle äga vidtagna förberedande åtgärder, under det att den egentliga beslutanderätten skulle tillkomma Kungl. Maj:t efter vattenfallskommissionens hörande. Denna organisation kunde sedan i mån af behof lätteligen utvecklas till en verklig styrelse, i hvilken då vattenfallsingenjören komme att uppgå, med vattenfallskommissionen såsom förstärkning i vissa fall.

Kungl. Maj:ts i öfverensstämmelse med min hemställan till Riksdagen aflättna proposition vann, som nämndt, majoritet i Första Kammaren, under det att Andra Kammaran anslöt sig till statsutskottets afstyrkande utlåtande.

Det skäl, som hufvudsakligen torde motiverat motståndet mot följårets förslag, var säkerligen, ehuru ej i diskussionen tydligt uttaladt, tanken på en mera omfattande statsverksamhet redan från början än den, hvarifrån Kungl. Maj:ts förslag utgick, eller en verksamhet ungefär i den omfattning, som antydts af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i dess utlåtande i ämnet.

Det ligger gifvetvis något tilltalande i denna tanke och i de vida perspektiv den öppnar; och äfven om dess förverkligande i större utsträckning måste blifva en framtidsfråga, får det ej förbises, att möjligheten af en utveckling i dylik riktning redan från början bör tagas i betraktande. Det har ock blifvit allt klarare, att någon omedelbar allmän öfvergång till elektrisk drift vid statsbanorna ej är att förvänta. Vid sådant förhållande blir det ett viktigt statsintresse, att de stora vattenfall, som under senare åren inköpts för att möjliggöra sådan drift, intill dess de därför kunna komma till användning, blifva i största möjliga mån tillgodogjorda.

Af dessa skäl och då järnvägsstyrelsen, under hvilkens förvaltning dessa vattenfall stå, ej lämpligen torde kunna inlåta sig på ett för dess egentliga verksamhet så främmande företag som att i stor utsträckning tillhandahålla industrien drifkraft, synes anledning föreligga att redan nu taga steget fullt ut och skapa en verklig styrelse för förvaltningen af statens samtliga vattenfall af någon betydelse. Jag tillråder så mycket hellre ett sådant steg, som jag anser den numera i ärendet förebragta utredningen gifva vid handen, att en sådan styrelse bör kunna inrättas på ett jämförelsevis praktiskt och billigt sätt genom den af de sakkunniga föreslagna organisationen.

Statsutskottet framkastade visserligen i sitt utlåtande öfver fjolårets förslag, att man borde kunna finna en utväg genom att förlägga förvaltningen af statens vattenfall under någon redan befintlig institution, exempelvis styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk, och under diskussionen i kamrarna framkom äfven tanken på att förlägga ifrågasvarande förvaltningsbestyr under väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Hvad sistnämnda tanke angår, anser jag densamma med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens nuvarande organisation icke kunna utan allt för stora olägenheter genomföras. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är redan nu så upptagen med skiftande göromål, att den säkerligen icke utan förstärkning i arbetskrafterna skulle kunna öfvertaga jämväl förvaltningen af statens vattenfall; och äfven om nyssnämnda hinder skulle kunna undanröjas genom inrättande inom styrelsen af en ny byrå, skulle alltid den svårigheten kvarstå, att nämnda styrelse öfverhufvud taget icke är afsedd att vara ett förvaltande ämbetsverk utan snarare ett kontrollerande verk, en teknisk sakkunniginstitution och att dess organisation är inrättad därefter. Mera tilltalande vore från denna synpunkt att upptaga utskottets tanke på att förlägga förvaltningen af statens vattenfall under Trollhättestyrelsen. Emellertid synes mig äfven denna utväg möta betänkligheter. Trollhättestyrelsen är sålunda först och främst sammansatt med uteslutande hänsyn till de intressen, den närmast är afsedd att tjäna; och utan att på något sätt vilja draga i tvifvelsmål de nuvarande styrelsemedlemmarnas förmåga af vidsynthet och hänsynstagande till äfven andra än lokala intressen, anser jag det vara klart, att en styrelse, hvares sammansättning skall ske efter förenämnda grund, åtminstone icke alltid skall komma att besitta den blick för hela landets intressen, som ovillkorligen fordras af en styrelse för statens vattenfall. Härtill kommer, att nämnda styrelse har sitt säte i Trollhättan. Hvilka olägenheter detta skulle innebära för den allmänhet, som komme att få med styrelsen att göra, torde genast falla i ögonen. Nämnda förhållande

skulle emellertid äfven i rent administrativt hänseende säkerligen medföra svårigheter genom den minskade möjligheten till samarbete med de centrala verken i hufvudstaden och framför allt med vederbörande statsdepartement, ett samarbete, som särskildt på nu ifrågavarande område torde hafva sin stora betydelse. Jag kan i detta hänseende meddela, att redan förvaltningen af enbart Trollhätteverken genom en till Trollhättan förlagd styrelse varit förenad med vissa besvärligheter. Täta resor af verkställande direktören till Stockholm och ett ideligt telefonerande hafva blifvit en följd däraf.

Genom inrättandet af en särskild i hufvudstaden förlagd centralstyrelse i öfverensstämmelse med de sakkunnigas förslag finge man däremot en för allmänheten lätt tillgänglig institution, som genom sin sammansättning komme att erbjuda de bästa garantier för ett lyckligt samarbete med industrien och öfriga afnämare af kraft samt för att affärsmässiga och praktiska hänsyn komme att göra sig gällande vid förvaltningen af ifrågavarande statstillgång.

Den indragning af den nuvarande Trollhättestyrelsen, som ingår som ett moment i de sakkunnigas förslag, torde ej böra möta vidare betänkligheter. Såsom af den förebragta utredningen framgår, äro arbetena med den nya kraftstationsanläggningen vid Trollhättan redan så långt framskridna, att anläggningen beräknas kunna tagas i bruk den 1 januari 1910. Då den föreslagna nya styrelsen icke skulle börja fungera förr än den 1 januari 1909, skulle således det hufvudsakligaste arbetet med nämnda anläggning i hvarje fall komma att utföras under omedelbar ledning af den nuvarande styrelsen. För öfrigt kommer säkerligen under första året den nya styrelsens tid icke att så strängt upptagas med åtgärder för de andra vattenfallens tillgodogörande, att den icke hinner ägna all erforderlig omsorg åt anläggningen vid Trollhättan. Någon tid måste nämligen åtgå till förberedande arbeten och utredningar, innan vidare åtgärder för nya vattenfalls bebyggande kunna vidtagas, och dessa arbeten och utredningar böra uppenbarligen utföras af den nya styrelsens underordnade personal. Skötseln af Trollhätte kanal och driften af därvarande kraftstation, sedan denna blir färdig, torde det ej möta några större svårigheter för den nya styrelsen att öfvertaga. Såsom af de sakkunnigas utredning och Trollhättestyrelsens utlåtande framgår, torde ej heller några svårigheter möta för öfvergången till den nya organisationen.

Jag anser mig således böra ansluta mig till de sakkunnigas förslag om inrättande af en särskild centralstyrelse i Stockholm, hvilken med hänsyn till sitt hufvudsakliga verksamhetsområde lämpligen torde

kunna benämnas vattenfallsstyrelsen, och om indragning i sammanhang därmed af den nuvarande styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk.

Emot de sakkunnigas förslag rörande den nya styrelsens sammansättning har jag intet att erinra. I spetsen för styrelsen bör således ställas en tekniskt bildad, erfaren och energisk verkställande direktör, vattenfallsdirektören, som i sin hand skall hafva den närmaste ledningen af förvaltningen utaf statens nu ifrågavarande vattenfall, som skall ombesörja uppgörandet af planer till och intressera industri och näringar för anläggningar för vattenfallens rationella utnyttjande och som med vaken blick skall följa allt, som på ett eller annat sätt kan bidra till att vattenfallen i vidsträckt omfattning blifva på såväl för staten som för näringslivet bästa möjliga sätt tillgodogjorda. Genom de fyra öfriga styrelseledamöterna tillföras styrelsen ytterligare praktisk erfarenhet och affärsblick samt sakkunskap och kännedom om industriens och näringarnas behof på olika områden.

I likhet med de sakkunniga finner jag det helt naturligt, att allt hvad som nu ingår i Trollhättestyrelsens uppdrag öfvertages af den nya styrelsen, således äfven förvaltningen af Trollhätte kanal. Någon särskild anledning att till den nya styrelsen öfverflytta förvaltningen äfven af öfriga staten nu tillhöriga kanaler synes däremot åtminstone för närvarande icke föreligga. Väddö och Albrektsunds kanaler — de enda utom Trollhätte kanal, som för närvarande ägas af staten — stå icke i förbindelse med något flodsystem och beröra således ej något vattenfall. Dessa kanaler synas åtminstone tillsvidare böra förvaltas af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Skulle staten framdeles komma att förvärfva kanaler, som liksom Trollhätte kanal nära sammanhänga med vattenfall, bör det däremot vara ändamålsenligt att hänföra dylika kanaler till den nya styrelsen. Att redan nu meddela en allmän bestämmelse därom torde ej vara lämpligt, utan bör sådant bero på pröfning för hvarje särskildt fall. Eders Kungl. Maj:t har ju ock i nyligen aflåten proposition till Riksdagen om inköp af Strömsholms kanal föreslagit en anordning i dylik riktning.

Hvad därefter beträffar förvaltningen af de vattenfall, som äro afsedda att alstra elektrisk drift åt statsbanorna, böra, såsom ock af det föregående framgår, äfven de, åtminstone till en början, förläggas under den nya styrelsen. Denna bör således öfvertaga bestyret med bebyggandet af ifrågavarande vattenfall äfvensom ombesörja anläggning af kraftstationer och uthyrning af elektrisk energi från dessa anläggningar. Härvid får gifvetvis icke lämnas ur sikte det ändamål, för hvilket fallen äro inköpta, nämligen elektrisk drift å statsbanorna.

Huruvida vattenfallsstyrelsen, äfven sedan kraften härför tagits i anspråk, bör handhafva förvaltningen af ett dylikt vattenfall låter sig svårligen afgöra nu, då ju utredningen angående det sätt, hvarpå den elektriska järnvägsdriften bör ordnas, ännu icke är afslutad. Med afgörandet af nämnda fråga torde alltså böra anstå, tills tiden är inne för öfvergången till elektrisk drift. Då torde i hvarje fall tillgodogörandet af statsfallen hafva fortskridit så långt, att, äfven om förvaltningen af de för järnvägsdriften afsedda fallen fräntages vattenfallsstyrelsen, dennas arbetskrafter komma att fullt ut tagas i anspråk af de göromål, som skulle återstå för densamma.

Äfven andra staten tillhöriga vattenfall böra gifvetvis ställas under den nya styrelsen. Såsom sådana hafva de sakkunniga angifvit »Älfkarleby vattenfall med angränsande, staten tillhöriga, för vattenkraftens tillgodogörande erforderliga jordområden, äfvensom andra staten tillhöriga mera betydande vattenfall, som lämpa sig för att under den närmaste tiden af staten själf bebyggas eller att för vattenkraftens tillgodogörande till enskilde utarrenderas». För att få utrönt hvilka de vattenfall äro, som uppfylla sistberörda villkor och således böra ställas under den nya styrelsens förvaltning, hafva de sakkunniga tänkt sig, att i denna styrelses uppdrag skulle ingå att i sådant syfte verkställa en undersökning och därpå, i den mån vattenfall visade sig hafva betingelser att på angifna sätt kunna i den närmaste framtiden tillgodogöras, hos Eders Kungl. Maj:t göra framställning om, att dessa vattenfall skulle öfverflyttas till styrelsens förvaltning.

Äfven härutinnan biträder jag i hufvudsak de sakkunnigas förslag. Emellertid finnas en del större staten tillhöriga vattenfall förutom de vid Älfkarleby, beträffande hvilka det redan från början torde vara klart, att de böra ställas under den nya styrelsens förvaltning. Jag syftar härvid på sådana i Norrland belägna vattenfall, hvilka vid afvittringen enligt afvittringsförfattningarnas bestämmelser reserverats för kronans räkning. Dylika vattenfall, enligt vattenfallskommitténs utredning uppgående till ett tjugutal, äro i allmänhet af den storlek, att de lämpa sig för tillgodogörande. Ett flertal af dem torde visserligen med hänsyn till sitt aflägsna läge icke på länge kunna komma ifråga att tagas i bruk. Dock torde det vara lämpligare att förlägga dem under den nya styrelsen än att bibehålla dem under kammarkollegium, under hvilket ämbetsverk de nu torde höra.

Hvad statens öfriga mera betydande vattenfall angår, synas äfven de böra med det snaraste ställas under vattenfallsstyrelsens förvaltning.

Då emellertid någon bestämd gräns svårigen låter sig uppdraga mellan de fall, som skola anses af den betydighet, att de böra omhändertagas af vattenfallsstyrelsen, och dem, som icke hafva sådan betydighet, helst respektive vattenfalls läge därvid spelar en icke oväsentlig roll, torde öfverflyttandet af dessa fall böra, på sätt de sakkunniga hemställt, bero på särskild pröfning i hvarje fall. Ifrågavarande vattenfall utgöras i hufvudsak af sådana, som ligga vid kronoparker (inmot 100 enligt vattenfallskommitténs utredning), oafvittrad mark, renbetesland eller fjäll ofvan odlingsgränsen (omkring 80) eller höra till indragna eller ännu för sitt ändamål använda kronoboställen (omkring 50) och förvaltas för närvarande i regel af domänstyrelsen eller kammarkollegium. Öfverflyttandet till den nya styrelsen af dessa fall torde i regel böra ske, så snart tillfälle därtill erbjuder sig och utan allt för stora hänsyn till den omständigheten, att ett eller annat vattenfall tilläfsventyrs ej har utsikt att genast kunna komma till användning. För allmänheten vore detta en fördel såtillvida, att eventuella arrendespekulanter därigenom ej skulle lämnas i osäkerhet om, hvart de skulle vända sig med sina förfrågningar och förberedande framställningar, och för vattenfallsstyrelsen vore det angeläget att redan från början få hand om dessa vattenfall, uti hvilka säkerligen, i den mån det ej redan skett, inom en icke alltför aflägsen framtid åtgärder måste vidtagas till flottningens befrämjande, hvilka, om de ej kontrolleras af vattenfallsstyrelsen, kunna tänkas i ett eller annat fall komma att i framtiden medföra svårigheter för respektive vattenfalls tillgodogörande för industriella ändamål. För öfrigt bör väl vattenfallsstyrelsen vara bättre ägnad att förvalta dessa vattenfall än förenämnda ämbetsverk. Rätten att göra framställning om ett vattenfalls öfverflyttande till den nya styrelsen synes böra tillkomma såväl denna som respektive ämbetsverk, under hvars förvaltning fallet står. Särskildt bör det åligga domänstyrelsen att vid förnyad utarrendering af domän, till hvilken hör ett mera betydande vattenfall, tillse, huruvida icke vattenfallet bör undantagas från arrendet och flyttas öfver till den nya styrelsen.

Mindre strömfall däremot, som icke kunna användas för att drifva någon större industriell anläggning, utan endast husbehofskvarnar, mindré sågar och dylikt, torde i regel böra förvaltas af samma myndighet, som handhafver förvaltningen af de fastigheter, dit de höra, vare sig dessa fastigheter äro utarrenderade kronodomäner, boställen eller andra kronoegendomar.

Hvad slutligen angår de vattenfall, Fristadsfallet, Räckstafallen och Tumbafallet, som staten redan nu för egna behof använder, torde det ej

heller vara skäl att genom en allmän föreskrift öfverflytta förvaltningen af dem till den nya styrelsen. Skulle sådant i en framtid visa sig ändamålsenligt, må det göras beroende på särskildt beslut.

Under den nya styrelsen bör således enligt min mening ställas:

I. Omedelbart:

a) allt hvad som vid tiden för den nya vattenfallsstyrelsens inrättande är ställt under styrelsens för Trollhätte kanal- och vattenverk förvaltning;

b) alla de vattenfall och för deras tillgodogörande afsedda fastigheter, som på förslag af järnvägsstyrelsen inköpts för elektrisk drift å statsbanorna; samt

c) sådana i Norrland belägna vattenfall, hvilka enligt särskilda bestämmelser i afvittringsförfattningarna vid afvittringarna reserverats för kronans räkning, jämte tillhörande utmål.

II. Efter hand på grund af särskilda beslut:

a) vattenfall, som framdeles komma att för kronans räkning inköpas för elektrisk drift å statsbanorna;

b) Älfkarleby vattenfall äfvensom andra staten tillhöriga mera betydande vattenfall, i den mån sådant pröfvas lämpligt; samt

c) härförut icke särskildt nämnda strandområden och andra fastigheter, som finnas erforderliga för tillgodogörande af de vattenfall eller anläggningar, som ställas under vattenfallsstyrelsens förvaltning.

Skulle det af någon särskild anledning finnas förmånligt att till den nya styrelsen öfverflytta äfven ett eller annat staten tillhörigt vattenfall, som icke direkt kan hänföras till någon af härförut angifna kategorier, med därför erforderligt utmål och annan för dess tillgodogörande erforderlig egendom, bör det tillkomma Eders Kungl. Maj:t att äfven därom fatta beslut.

Genom bifall till hvad sålunda föreslagits skulle man, synes det mig, hafva vunnit ett af de af vattenfallskommittén uppställda önskemålen, enhet i förvaltningen af statens vattenfall.

Beträffande den ifrågasatta vattenfallsstyrelsens verksamhet kan jag i hufvudsak hänvisa till hvad de sakkunniga därom anfört. Jag anser mig emellertid här böra lämna en öfversikt öfver huru jag öfver hufvud taget tänkt mig styrelsens verksamhet ordnad.

Vattenfallsstyrelsen synes sålunda böra hafva till åliggande att

1:o förvalta all under densamma ställd egendom samt verka för att denna blir på bästa sätt tillgodogjord;

2:o efter verkställda utredningar hos Eders Kungl. Maj:t göra framställningar om vattenfallens disposition — vare sig detta bör ske

därigenom att staten själf bebygger dem eller utarrenderar dem till enskilda eller på annat sätt — om sättet för bebyggande af vattenfall, som ansetts böra af staten själf exploateras, om inköp af enskilda helt eller delvis tillhöriga vattenfall, om inköp af för vattenfalls tillgodogörande nödig mark, om försäljning af något statens vattenfall o. s. v.;

3:o verkställa Eders Kungl. Maj:ts i anledning af dylika framställningar fattade beslut, d. v. s. ombesörja anläggning af dammbyggnader, kraftstationer m. m. vid vattenfall, verkställa inköp och försäljning af dylika o. s. v.;

4:o besluta om uthyrning af kraft från statens kraftstationer och om de anläggningar, som därför erfordras;

5:o beträffande sådana under styrelsens förvaltning ställda vattenfall, som Eders Kungl. Maj:t ansett böra utarrenderas, föreslå de närmare villkoren för utarrenderingen;

6:o i de fall då kronan af Eders Kungl. Maj:t ansetts böra ingå såsom delägare i företag afseende vattenkraftens tillgodogörande, uti företaget bevaka kronans rätt och bästa;

7:o uppgöra planer till samt hos Eders Kungl. Maj:t göra framställning om utförande af större sjöregleringar m. m. äfvensom utföra Eders Kungl. Maj:ts i anledning däraf fattade beslut;

8:o hos Eders Kungl. Maj:t göra framställning om öfverflyttande till vattenfallsstyrelsen af vattenfall, som stå under annan myndighets förvaltning äfvensom om förläggande under annan förvaltning af vattenfall, hvars förvaltning varit uppdragen åt styrelsen; samt

9:o afgifva underdåniga utlåtanden i vattenfrågor, som till densamma remitteras.

Förslag till grunder för förvaltningen af statens vattenfall i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af mig härförut angifna principer bör hinna utarbetas så tidigt, att proposition i ämnet bör kunna föreläggas nästa Riksdag vid dess början.

Af det föregående torde framgå, att den föreslagna styrelsens verksamhet skulle blifva synnerligen kräfvande och ansvarsfull samt ställa stora fordringar framför allt på vattenfallsdirektören, men äfven på dess öfriga ledamöter. Emellertid torde, huru stor skicklighet och duglighet styrelsen än må komma att besitta, den sakkunskap, som är att finna hos de centrala ämbetsverken, icke utan skada för vissa ärendens behandling helt kunna undvaras. För att denna sakkunskap må kunna tillgodogöras, men på samma gång den tidsspillan undvikas, som gifvetvis blir en följd däraf, att ärendena remitteras till ett eller flera ämbets-

verk, har, såsom redan i det föregående erinrats, förslag af vattenfalls-kommittén väckts att sammanföra ämbetsverkens sakkunskap hos en kommission eller nämnd, sammansatt af representanter för de olika ämbetsverken. Denna tanke upptogs ock uti Kungl. Maj:ts framställning i ämnet till 1907 års Riksdag, och de af mig tillkallade sakkunniga hafva jämväl i viss mån kombinerat en dylik anordning med sitt förslag om inrättande af en särskild centralstyrelse. De sakkunniga hafva i detta hänseende indelat vattenfallen i sådana, som ställts under vattenfallsstyrelsens förvaltning, och sådana, som icke ställts under densamma. Rörande de förra skulle vattenfallsnämnden enligt de sakkunnigas förslag icke höras men väl angående de senare.

Denna anordning torde vid bifall till hvad jag härförut föreslagit icke vidare vara lämplig att genomföra. Enligt mitt förslag skulle nämligen ganska snart alla mera betydande vattenfall komma att öfverflyttas till den nya styrelsen, så att de vattenfall, som icke komme att lyda under denna, hufvudsakligen komme att utgöras af dels åtskilliga mindre vattenfall, som ansetts icke böra i fråga om förvaltningen skiljas ifrån de fastigheter — hufvudsakligen kronoparker och jordbruksdomäner — till hvilka de höra, samt dels en del till staten tillhöriga ecklesiastika boställen och icke indragna länsmansboställen hörande vattenfall.

Angående den förstnämnda gruppen af dessa vattenfall gäller, att de till största delen redan nu förvaltas af domänstyrelsen, och skulle, såsom i sammanhang med förslag till ny organisation af kammarkollegium blifvit ifrågasatt, äfven förvaltningen af kronans öfverloppsmarker samt oafvittrade marker komma att öfverflyttas till nämnda styrelse, kommer, såvidt jag kan finna, förvaltningen af samtliga dylika fall att tillhöra densamma. Att i fråga om dessa vattenfall, hvilkas förvaltning hittills icke medfört några svårigheter, införa en så vidlyftig apparat som den föreslagna nämnden, skulle säkerligen vara opraktiskt. I fråga om förvaltningen af ifrågavarande vattenfall skulle enligt 4:de och 9:de punkterna uti det förslag till förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner, som redan i särskild proposition förelagts Riksdagen, gälla, att för arrende af dylik lägenhet tiden må i hvarje fall efter för handen varande förhållanden af domänstyrelsen bestämmas samt att vid utarrendering af sådan egendom skall tillämpas det förfaringsätt domänstyrelsen för hvarje fall finner lämpligast, hvarjämte i fråga om sådana vattenfall, som höra till utarrenderade egendomar, jämväl skulle komma att gälla bestämmelsen i 5:te punkten af samma förslag, att dylik lägenhet kan undantagas från arren-

det och upplåtas på särskildt arrende, om högre afkomst därigenom kan påräknas.

Som af redogörelsen för fjolårets förslag framgår, afsåg äfven det, att största delen af nu ifrågavarande vattenfall skulle förvaltas tillsammans med de egendomar, till hvilka de höra.

Ifråga om de till boställen hörande vattenfallen gäller det för närvarande, att de förvaltas efter samma grunder som de boställen, till hvilka de höra, och i denna ordning bör uppenbarligen någon förändring icke göras.

Om således å ena sidan förhållandena icke synas mig tala för en avslutning till de sakkunnigas förslag att inrätta en särskild nämnd, som skulle hafva till åliggande att afgifva yttranden angående dispositionen af sådana vattenfall, som icke ställts under den nya styrelsens förvaltning, torde å andra sidan i fråga om sådana fall, som ställts under styrelsens förvaltning, kunna ifrågasättas, om ej i vissa frågor den sakkunskap, hvarom jag förut talat, bör lämnas tillfälle att göra sig gällande.

Inom den nya styrelsen torde näppeligen komma att finnas någon sakkunnig representant för fiskeriintresset. Vid uppförande af dammbyggnader i vattendrag, ändring af redan befintliga sådana, verkställande af sjöregleringar och dylikt kan lätteligen stor skada vållas fisket, om icke särskilda anstalter till dess skyddande vidtagas. Visserligen skola dylika ärenden, innan något bebyggande kan komma ifråga, behandlas vid domstolarna, som därvid hafva att tillse det jämväl fiskeriintresset blir på bästa sätt tillgodosedt. Det är emellertid att märka, att handläggningen vid domstol enligt sakens natur kommer att infalla först å en senare tidpunkt i förhållande till beslutet om bebyggandet eller arrendekontraktets uppgörande. Det blir således af vikt, att sakkunskapen i fråga om fisket får göra sig gällande redan på ett tidigare stadium än vid domstolen.

Detsamma gäller ifråga om nödvändigheten af att vid fattandet af dylika beslut tillbörlig hänsyn tages till att icke genom ett planlagdt företag möjligheten af större och allmännyttigare vattenafledningsföretag för framtiden går förlorad.

Vidare ligga, som nämndt, de allra flesta af statens större vattenfall i de norrländska älvarna. Kring dessa ältvar äger staten emellertid ofantliga skogsarealer, för hvilkas tillgodogörande det är af synnerlig vikt att flottningsförhållandena ej försvåras. Stora summor hafva ock af staten offrats för anordnande af flottleder i dessa trakter. Äfven från denna synpunkt torde det vara af vikt, att den erforderliga sakkunskapen

får göra sig gällande på ett tidigare stadium än vid domstolen; och detta så mycket mera som den stora del af statens vattenfall i dessa trakter, som afsatts vid afvittringarna, just afsatts i, bland andra, flottningens intresse.

Slutligen är, såsom järnvägsstyrelsen framhållit, ett intimt samarbete mellan järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen af nöden, så snart det är fråga om åtgärder, som på något sätt beröra sådana vattenfall, som äro afsedda för eller kunna tänkas i framtiden blifva lämpliga till järnvägsdrift.

I samtliga dessa hänseenden måste således sådana former utfinnas, att den erforderliga sakkunskapen får tillfälle att göra sig gällande före besluts meddelande.

Däremot torde de öfriga intressen, hvilkas tillgodoseende afsågos med den i förra årets proposition föreslagna kommissionen, med den sammansättning, den nya styrelsen skulle få, blifva tillbörligen tillgodosedda. Den sakkunskap, som då ansågs böra beredas kommissionen genom insättande i densamma af byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för tekniska ärenden utom dem, som röra järnvägar, torde sålunda komma att i den nya styrelsen till fullo ersättas af vattenfallsdirektören, och hvad angår den praktiska sakkunskap, som i kommissionen skulle företrädas af representanterna för järnkontoret och för de af detta ej företrädda grenarna af industrien och näringarna, torde densamma komma att blifva fullväl representerad genom den nya styrelsens fyra öfriga ledamöter. Kammarkollegium slutligen torde ej vidare böra komma i fråga att höras uti ärenden af ifrågavarande slag, då, enligt det förut sagda, dess befattning med förvaltningen af vissa statens fastigheter för framtiden skulle komma att upphöra, samt enligt förslaget den nya styrelsen skulle komma att till sitt förfogande få erforderlig juridisk sakkunskap.

Huru tillfälle skall beredas sakkunskapen på förstnämnda områden att behörigen komma till sin rätt, därom kunna ju olika meningar yppas. För min del anser jag målet i det stora hela skola bäst och säkrast vinnas på det sätt, att, då frågor berörande dessa intressen förekomma inom styrelsen, den tillföres särskilda representanter för desamma. Endast då fråga är om något större regleringsföretag, torde möjligen remiss till ämbetsverken vara att föredraga. Frågan därom blir emellertid icke aktuell förr än en ny vattenrättslagstiftning kommer till stånd. Genom en sådan anordning, som den af mig nu föreslagna, kunna de åtgärder, som erfordras för tillvaratagande af förenämnda intressen, komma att på ett organiskt sätt ingå uti styrelsens förslag

och beslut, under det att, därest dessa intressens bevakande skulle ske i den form, att särskilda yttranden skulle infordras från de ämbetsverk, landtbruksstyrelsen, domänstyrelsen och järnvägsstyrelsen, som eljest hafva att bevaka berörda intressen, de anordningar, som af dessa ämbetsverk kunde ifrågasättas, skulle få en mera fristående karaktär, och kanske i många fall svårigheter uppstå för deras inarbetande uti vattenfallsstyrelsens förslag.

Hvad särskildt angår iakttagandet af järnvägarnas intressen, torde det vara svårt att, utan att alltför mycket förtynga formerna, ordna det nödiga samarbetet på annat sätt än därigenom, att järnvägsstyrelsen får tillfälle att genom sin representant göra sin uppfattning gällande vid alla beslut, som kunna inverka på järnvägarnas intressen.

Huru förhållandena uti dessa hänseenden böra ordnas är ju en fråga, som, såvidt särskilda kostnader därigenom, på sätt jag förutsätter, icke skulle ådragas statsverket annat än för tilläfventyrs erforderliga resor, Eders Kungl. Maj:t afgör i administrativ väg. Jag anser mig emellertid redan nu böra lämna några antydningar om huru jag tänkt mig saken. Jag utgår därvid ifrån den förutsättningen, att, då ett vattenfall kommer i fråga att göras fruktbarande på ett eller annat sätt, därvid kommer att tillgå sålunda, att vattenfallsstyrelsen först underställer Eders Kungl. Maj:t frågan, huruvida fallet ifråga skall för statens egen räkning bebyggas eller om det skall utarrenderas. Finner Eders Kungl. Maj:t att fallet skall bebyggas, antager jag, att Eders Kungl. Maj:t samtidigt anbefaller styrelsen att inkomma med byggnads- och kostnadsförslag. När därefter byggnadsplan blifvit fastställd och medel för byggnaden beredda, skulle det tillkomma styrelsen att jämförelsevis själfständigt genomföra företaget. Bli'r Eders Kungl. Maj:ts beslut, att fallet skall utarrenderas, tillkommer det styrelsen att verkställa beslutet.

Ser man nu först efter, å hvilka af dessa stadier den sakkunskap, som landtbruksstyrelsen representerar, behöfver göra sig gällande, torde det befinnas, att det egentligen är vid uppgörandet af planen för bebyggandet och vid beslut om villkoren för en utarrendering, som de intressen, styrelsen har att bevaka, kunna sättas på spel.

Detsamma torde gälla om flottningsintresset.

Hvad angår järnvägarnas intressen beröras de i vida större utsträckning af de åtgärder, som vidtagas. Sålunda är det af synnerlig vikt, att icke något vattenfall försäljes eller utarrenderas, som under den närmaste tiden kan komma i fråga att användas för järnvägsdrift. Vidare är det, såsom af järnvägsstyrelsens förenämnda utlåtande fram-

går, af betydelse, att ett vattenfall, som kan komma i fråga att användas för järnvägsdrift, bebygges på ett sätt, som icke omöjliggör eller försvårar en dylik användning, och detta ej blott i det stora utan äfven i viss mån i detaljerna. Slutligen måste järnvägsstyrelsen hafva intresse af, att vid uthyrning af kraft från ett dylikt vattenfall icke sådana villkor bestämmas, som hindra fallets eventuella användning för järnvägarnas behof.

I anslutning till hvad jag sålunda anfört anser jag det alltså först och främst böra stadgas, att, då frågor inom vattenfallsstyrelsen handläggas, som afse uppgörandet af förslag till bebyggande af ett under styrelsens förvaltning stående vattenfall eller till villkor för ett dylikt falls utarrendering, i styrelsens sammanträden skola deltaga representanter för domänstyrelsen, järnvägsstyrelsen och landbruksstyrelsen. För sistnämnda styrelse torde fiskeriinspektören och öfveringenjören vara själfskrifna såsom representanter. Järnvägsstyrelsen torde böra representeras af byrådirektören och föreståndaren för byrån för elektrisk drift. Hvad domänstyrelsen angår, torde styrelsens representant böra för hvarje särskildt fall utses af styrelsen.

Utom vid behandlingen af härförut angifna frågor torde dessutom järnvägsstyrelsen böra vara representerad inom vattenfallsstyrelsen i alla de fall, då fråga är om afgifvande af utlåtande eller förslag angående dispositionen af ett under styrelsens förvaltning ställt vattenfall eller om verkställande af byggnad i eller uthyrande af kraft från vattenfall, som antingen inköpts för järnvägarnas behof eller af Eders Kungl. Maj:t vid fattande af beslut om dess disposition förklarats vara af beskaffenhet att kunna komma i fråga att användas för järnvägarnas drift.

Erforderliga bestämmelser i nu nämnda hänseenden torde alltså böra införas i en blifvande instruktion för vattenfallsstyrelsen äfvensom i de särskilda ämbetsverkens instruktioner.

De sakkunniga hafva jämväl ansett böra tagas under öfvervägande huruvida icke äfven afgifvandet af yttranden i frågor om öfverbyggande af kungsådra för vinnande af rättelse i den bittert öfverklagade, nu till följd af nödvändigheten att före besluts fattande höra en mängd ämbetsverk rådande långsamheten i handläggningen af dylika ärenden borde tillkomma den af de sakkunniga föreslagna nämnden.

Jag har i anledning däraf låtit inom departementet verkställa en beräkning öfver den tid, som förflutit från det de under femårsperioden 1903—1907 afgjorda ärenden af ifrågavarande art inkommit till departementet och till dess de blifvit afgjorda. Denna utredning gifver vid

handen, att medeltiden utgjort 1 år 4 månader 23 dagar, under det att längsta tiden uppgått till 3 år 1 månad 2 dagar.

Det är klart, att en dylik tingens ordning föga skall motsvara den moderna industriens kraf att fort komma i åtnjutande af billig drifkraft, helst efter afgörandet af frågan om kungsådrens öfverbyggande en rundlig tid åtgår, innan öfriga formaliteter, som måste föregå byggandet, hinna undanstökas. Jag anser det ock synnerligen angeläget, att något göres för att påskynda ifrågavarande ärendens handläggning. Då emellertid hela denna fråga är af rent administrativ art och således kan afgöras utan Riksdagens medverkan, torde den här kunna lämnas åsido. Jag anhåller emellertid att senare få återkomma till ämnet.

Hvad angår den ställning, representanterna för förenämnda ämbetsverk skulle få, då de deltaga i vattenfallsstyrelsens sammanträden, anser jag, att de därvid endast böra få deltaga i öfverläggningarna, med rätt att få sina uttalade meningar antecknade uti protokollet, men icke i besluten. Genom en sådan anordning skulle den fördelen vinnas, att styrelsen icke genom deras närvaro skulle lida någon inskränkning i sin handlingsfrihet; och hvad angår de intressen, nämnda representanter skulle företräda, skulle de ej komma att blifva lidande på en sådan anordning. De fall, då representanter för samtliga ämbetsverken skulle tillkallas, äro nämligen, såsom af det föregående framgår, endast sådana, uti hvilken fråga skulle vara om afgifvande af yttranden och förslag. Järnvägsstyrelsens representant skulle visserligen deltaga äfven uti behandlingen af en del andra frågor, men med hänsyn till vikten af de intressen han skulle representera, torde det i hvarje fall blifva nödigt att sörja för, att, om styrelsens beslut i någon fråga, som icke vore af nyss angifna beskaffenhet, komme att gå honom emot, frågan i en eller annan form kunde dragas under Eders Kungl. Maj:ts afgörande.

Det torde ingalunda vara att befara, att med den af mig föreslagna anordningen arbetet i de ämbetsverk, som skulle lämna vattenfallsstyrelsen förstärkning, därigenom skulle, såsom 1907 års statsutskott befarade, komma att på ett betänkligt sätt förryckas. Det blefve endast järnvägsstyrelsens representant, hvilkens tid komme att i nämnvärd mån tagas i anspråk. Därest emellertid ifrågavarande ämbetsmän icke äga taga del i vattenfallsstyrelsens behandling af frågor, där de hafva viktiga allmänna intressen att bevaka, måste, såvidt man vill hafva säkerhet för att dessa intressen verkligt blifva på ett betryggande sätt iakttagna, ärendena remitteras till de särskilda ämbetsverken. Den lättnad i ämbetsverkens arbetsbörda, som den föreslagna anordningen alltså från denna synpunkt måste komma att medföra, torde mer

än väl motväga den af statsutskottet befarade, jämförelsevis obetydliga olägenheten att vissa ämbetsmän tidtals skulle upptagas af samarbetet med vattenfallsstyrelsen.

Ledamöterna i vattenfallsstyrelsen synas böra tillsättas på sätt och för den tid, de sakkunniga föreslagit. Hvad åter angår de ämbetsmän, som i vissa fall skulle hafva säte i styrelsen, skulle ju, såsom af det föregående framgår, representanterna för landtbruksstyrelsen och järnvägsstyrelsen vara själfskrifna, medan representanten för domänstyrelsen skulle för hvarje fall utses af styrelsen. Då enligt föreliggande förslag representanterna för ämbetsverken hafva en ganska viktig uppgift att fylla vid vattenfallsstyrelsens arbeten, torde det emellertid obestriddligen vara förenadt med vissa fördelar, om suppleanter funnes att tillgå, som kunde inträda vid förfall för dem af dessa ledamöter, som skulle vara själfskrifna. För domänstyrelsens representant erfordras uppenbarligen icke någon suppleant. Inom landtbruksstyrelsen finnas icke sakkunniga personer, som kunna tjänstgöra i stället för fiskeriinspektören och öfveringenjören. Emellertid torde landtbruksstyrelsen böra vid förfall för dem kunna utse en fiskeriintendent, respektive landtbruksingenjör, som vore att tillgå, att tjänstgöra såsom suppleant. För järnvägsstyrelsens representant bör vid förfall för honom styrelsen vara berättigad och pliktig att utse suppleant.

Vattenfallsdirektören skall gifvetvis vara själfskrifven ordförande vid vattenfallsstyrelsens sammanträden, jämväl då den är förstärkt med ledamöter från de centrala ämbetsverken.

Äfven finner jag det synnerligen lämpligt att, såsom Trollhättestyrelsen föreslagit, bereda honom plats i styrelsen för den hydrografiska byrån, som från och med detta år trädte i verksamhet. En sådan anordning öfverensstämmer också med hvad Kungl. Maj:t föreslog 1907 års Riksdag i fråga om den hydrografiska byrån.

Hvad de sakkunniga föreslagit beträffande löneförmåner samt resekostnads- och dagtraktamenten finner jag mig böra biträda, dock med undantag för det föreslagna beloppet af direktörens aflöning. Detta hafva de sakkunniga satt till 24,000 kronor och äfven Trollhättestyrelsen har ansett, att aflöningen ej bör sättas lägre. Det hufvudsakligaste skälet därför är, att verkställande direktörens vid Trollhätte kanal- och vattenverk löneförmåner nu ungefär motsvara och framdeles sannolikt komma att öferskjuta detta belopp. Detta skäl är onekligen tungt vägande. Vattenfallsdirektörens plats är ock af den synnerliga vikt, att det är af största betydelse, att aflöningen sättes så hög, att alltid lämplig

person står att vinna för platsen. Då det oaktadt jag anser mig böra föreslå, att aflöningen bestämmes till endast 20,000 kronor, är det sålunda allenast af det skäl, att Riksdagen så nyligen som förra året ansett sig böra bestämma aflöningen för järnvägsstyrelsens chef till sistnämnda belopp. Lägre än till 20,000 kronor anser jag i hvarje fall aflöningen för vattenfallsdirektören icke böra sättas. Likställes sålunda vattenfallsdirektören i aflöningshänseende med järnvägsstyrelsens chef, anser jag emellertid, att han äfven bör likställas med denne i pensionshänseende.

De sakkunniga hafva vidare föreslagit, att såsom biträden hos vattenfallsstyrelsen skulle anställas en tekniskt och en juridiskt bildad person. Med den omfattande verksamhet, styrelsen enligt det föreliggande förslaget skulle få, anser jag detta oundgängligen nödigt. De sakkunniga hafva uti sitt utlåtande lämnat en redogörelse för det viktiga och kräfvande arbete, som skulle påligga såväl den biträdande ingenjören som styrelsens jurist, hvilken skulle vara både sekreterare och ombudsman. Dessa två personer torde ock böra tjänstgöra såsom föredragande inför styrelsen.

För att få dessa tjänster besatta med dugliga och fullt kompetenta personer torde, såsom ock af såväl de sakkunniga som Trollhättestyrelsen framhållits, aflöningen icke böra sättas lägre än till 8,000 kronor för dem hvardera, helst de i likhet med andra statens tjänstemän icke skulle få befatta sig med annan verksamhet.

Till expenser, hyra af lokal för vattenfallsstyrelsen, aflöning af vaktmästare m. m. hafva de sakkunniga ansett, att ett belopp af minst 20,000 kronor skulle erfordras. I detta belopp hafva de därvid inberäknat reseersättningar. Då emellertid dylika ersättningar synas böra utgå af det under vederbörende hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar, torde nyssberörda belopp kunna minskas med 2,000 kronor eller till 18,000 kronor.

Att en afsevärd del af utgifterna för vattenfallsstyrelsen bör tagas från inkomsterna från Trollhätte kanal, synes vara fullkomligt i sin ordning. Från dessa inkomster utgår nu hela den i staten för Trollhättestyrelsen upptagna aflöning till styrelseledamöterna, 13,000 kronor, äfvensom tantième till verkställande direktören, 6,000 à 7,000 kronor. Skulle Trollhättestyrelsen indragas, behöfdes ej heller den i styrelsens stat med ett arfvode af 600 kronor upptagna protokollsföraren. Ett belopp af omkring 20,000 kronor skulle således inbesparas. Detta bör i första hand användas till täckande af kostnaderna för vattenfallssty-

relsen. Men, såvidt jag kan finna, bör man för bestridande af ifrågasvarande kostnader kunna taga ytterligare åtminstone 6,000 kronor från Trollhätte kanals inkomster. Nettobehållningen därifrån lägges som bekant till handels- och sjöfartsfonden. År 1906 uppgingo fondens inkomster från Trollhätte kanal till 125,326 kronor 29 öre och år 1907 sannolikt till ännu större belopp. Under sådana omständigheter synes det godt låta sig göra att från Trollhätte kanals inkomster taga åtminstone 26,000 kronor af hela den beräknade kostnaden, 62,000 kronor, för vattenfallsstyrelsen. Återstoden, 36,000 kronor, torde böra utgå af anslagsmedel och tills vidare uppföras på extra stat.

Att, såsom de sakkunniga synas hafva afsett, stadga, att viss del af hvarje särskild utgiftspost skall utgå af Trollhätte kanals inkomster och återstoden af anslagsmedel, torde ej vara lämpligt, utan torde kanalverkets bidrag böra utgå i form af ett visst årsbelopp i ett för allt.

För åtnjutande af de i en blifvande stat upptagna aflöningsförmåner för vattenfallsdirektören och styrelsens två tjänstemän torde i tillämpliga delar böra uppställas enahanda villkor och bestämmelser, som äro gällande för Trollhättestyrelsens tjänstemän.

Ett genomförande af det förslag, för hvilket jag nu redogjort, förutsätter gifvetvis, att, i den mån anläggningar hinna fullbordas vid de särskilda vattenfallen, särskilda lokalförvaltningar måste inrättas. Några större kostnader torde dessa emellertid ej böra ådraga statsverket. Inrättandet af särskilda understyrelser för de olika anläggningarna torde nämligen icke vara erforderligt, utan torde den lokala förvaltningen böra uppdragas åt förvaltaren, en för hvarje anläggning. Förvaltningen under byggnadstiden måste uppenbarligen ordnas efter omständigheterna i hvarje särskildt fall.

Slutligen torde jag redan nu böra framhålla, att med den ställning, vattenfallsstyrelsen skulle få såsom förvaltare af dels Trollhätteverken med till desamma hörande egendom samt dels de för järnvägsdrift inköpta fallen, bäst torde öfverensstämma, att densamma komme att lyda under civildepartementet. Då emellertid äfven andra öfverflyttningar af ärenden mellan de båda departementen äro ifrågasatta, torde med besluts meddelande angående öfverflyttande af vattenfallsstyrelsen kunna anstå, till dess jämväl öfriga öfverflyttningsfrågor blifva klara att afgöras.

Jag anhåller härefter att få till vederbörlig pröfning framlägga följande förslag till stat för vattenfallsstyrelsen, att gälla från och med år 1909, så länge anslag för ändamålet beviljas:

	Summa Kronor
Vattenfallsdirektören (arfvode)	20,000
En ledamot i vattenfallsstyrelsen (d:o)	2,000
Tre ledamöter i vattenfallsstyrelsen (d:o)	6,000
Biträdande ingenjören (d:o)	8,000
Sekreteraren och ombudsmannen (d:o)	8,000
Expenser m. m.	18,000
Summa	62,000

Anm. 1. Af de i staten för biträdande ingenjören samt för sekreteraren och ombudsmannen upptagna arfvoden skola 5,000 kronor betraktas såsom lön och 3,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar.

Anm. 2. För åtnjutande af det i aflöningsstaten för vattenfallsdirektören uppförda arfvode skola gälla följande villkor och bestämmelser, nämligen:

att innehafvare af vattenfallsdirektörsbefattningen skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som kan varda föreskrifven;

att med direktörsbefattningen icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroy försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, med mindre den vid pröfning af Kungl. Maj:t befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen vid vattenfallsstyrelsen;

att, där direktören beviljats ledighet och vikarie för honom förordnats, på pröfning af Kungl. Maj:t beror, huru stor del af arfvodet skall till vikarien afstås;

att vattenfallsdirektör skall vara berättigad att från och med månaden näst efter den, under hvilken han uppnått 65 lefnadsår, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 6,000 kronor;

att vattenfallsdirektör, som, innan han uppnått 65 lefnadsår, antingen på grund af sjukdom eller därigenom, att han efter utgången

af den tid, för hvilken han förordnats, icke erhåller förnyadt förordnande, eller ock eljest utan egen begäran nödgas afgå från sin befattning utan att på grund af tjänstefel hafva förverkat densamma, skall vara berättigad att i pension uppbära ett årligt belopp af 6,000 kronor för tiden intill dess han uppnått 65 års ålder;

att vattenfallsdirektör, som före utgången af den tid, erhållet förordnande afser, befinnes af sjukdom oförmögen till vidare nöjaktig tjänstgöring, skall vara underkastad skyldighet att afgå mot åtnjutande af pension enligt nu angifna bestämmelser; samt

att såsom pensionsavgift skall å det för vattenfallsdirektören bestämda arfvodet eller den honom, intill dess han uppnått 65 år, tillkommande pension afdragas och till statsverket ingå ett årligt belopp af 360 kronor.

Anm. 3. För åtnjutande af de i aflöningsstaten för biträdande ingenjören samt sekreteraren och ombudsmannen uppförda arfvoden skola gälla följande allmänna villkor och bestämmelser, nämligen:

att tjänst innehafvare skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som kan varda föreskrifven;

att med tjänst vid vattenfallsstyrelsen ej må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommunens stat ej heller uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerat, eller befattning, såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, med mindre den vid pröfning af vattenfallsstyrelsen befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen vid styrelsen;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattningshafvande verkligen tjänstgjort, dock att han jämväl under tjänstledighet under sammanlagdt högst 30 dagar af samma kalenderår äger uppbära de för tjänsten anslagna tjänstgöringspenningar;

att den, som undfår ledighet under mer än 30 dagar af samma kalenderår, äger, därest han af sjukdom hindras att sin befattning förätta, uppbära hela lönen, men, om han undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskildt uppdrag, eller han är från tjänstgöring afstängd eller eljest lagligen förhindrad att befattningen sköta, kan förpliktas att utöfver tjänstgöringspenningarna af arfvodet afstå så mycket, som för tjänstens uppehållande under tiden ytterligare erfordras eller eljest pröfvas skäligt; samt

att den, som är sjuk i följd af kroppsskada, ådragen i tjänstutöfning, äger under högst sex månader uppbära samtliga aflöningsförmåner oafkortade, samt efter denna tid det belopp af arfvodet, som af Kungl. Maj:t bestämmes.

Såsom af de tillkallade sakkunniga framhållits, är det af största vikt, att statens vattenfall förvaltas på ett affärsmässigt, enhetligt och planmässigt sätt; och då den nu föreslagna styrelsens sammansättning synes innebära betingelser för att de anspråk, som i nämnda afseenden böra ställas på densamma, varda, så vidt möjligt är, uppfyllda, har utskottet, som funnit förslaget om att förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk lägges under den centrala styrelsen tilltalande, ansett sig böra förorda inrättandet af en sådan styrelse. Emot den af Kungl. Maj:t föreslagna staten har utskottet icke haft annat att erinra än att utskottet funnit den däri upptagna posten till expenser m. m. kunna nedsättas från 18,000 kronor till 16,000 kronor och statens slutsumma sålunda utföras med 60,000 kronor. Det för nämnda utgifter af de sakkunniga föreslagna belopp å 20,000 kronor, däri inberäknats resekostnadsersättningar, har Kungl. Maj:t ansett böra minskas med 2,000 kronor på grund däraf att dessa ersättningar icke böra utgå från detta anslag utan från hufvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentsersättningar, men då utskottet, med hänsyn till de utgifter, som föranledts af resekostnadsersättningar vid förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk, måste antaga, att de sakkunnige beräknat utgifterna för reseersättningar till högre belopp än det sistnämnda, anser utskottet att posten till expenser m. m. skäligen bör minskas med ytterligare 2,000 kronor till 16,000 kronor.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition må på det sätt bifallas, att Riksdagen

a) med förklarande, att från och med år 1909 den nuvarande styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk skall upphöra att fungera och att från och med samma år skall inrättas en vattenfallsstyrelse med i hufvudsak de åligganden, departementschefen till statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 3 april innevarande år angifvit, godkänner följande förslag till stat för vattenfallsstyrelsen:

*Utskottets
yttrande.*

	Summa Kronor
Vattenfallsdirektören (arfvode)	20,000
En ledamot i vattenfallsstyrelsen (d:o)	2,000
Tre ledamöter i vattenfallsstyrelsen (d:o)	6,000
Biträdande ingenjören (d:o)	8,000
Sekreteraren och ombudsmannen (d:o)	8,000
Expenser m. m.	16,000
Summa	60,000

Anm. 1. Af de i staten för biträdande ingenjören samt för sekreteraren och ombudsmannen upptagna arfvoden skola 5,000 kronor betraktas såsom lön och 3,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar.

Anm. 2. För åtnjutande af det i aflöningsstaten för vattenfallsdirektören uppförda arfvode skola gälla följande villkor och bestämmelser, nämligen:

att innehafvare af vattenfallsdirektörsbefattningen skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringskyldighet eller jämkning i åligganden, som kan varda föreskrifven;

att med direktörsbefattningen icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroy försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, med mindre den vid pröfning af Kungl. Maj:t befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen vid vattenfallsstyrelsen;

att, där direktören beviljats ledighet och vikarie för honom förordnats, på pröfning af Kungl. Maj:t beror, huru stor del af arfvodet skall till vikarien afstås;

att vattenfallsdirektör skall vara berättigad att från och med månaden näst efter den, under hvilken

han uppnått 65 lefnadsår, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 6,000 kronor;

att vattenfallsdirektör, som, innan han uppnått 65 lefnadsår, antingen på grund af sjudom eller därigenom, att han efter utgången af den tid, för hvilken han förordnats, icke erhåller förnyadt förordnande, eller ock eljest utan egen begäran nödgas afgå från sin befattning utan att på grund af tjänstefel hafva förverkat densamma, skall vara berättigad att i pension uppbära ett årligt belopp af 6,000 kronor för tiden intill dess han uppnått 65 års ålder;

att vattenfallsdirektör, som före utgången af den tid, erhållet förordnande afser, befinner af sjukdom oförmögen till vidare nöjaktig tjänstgöring, skall vara underkastad skyldighet att afgå mot åtnjutande af pension enligt nu angifna bestämmelser; samt

att såsom pensionsavgift skall å det för vattenfallsdirektören bestämda arfvodet eller den honom, intill dess han uppnått 65 år, tillkommande pension afdragas och till statsverket ingå ett årligt belopp af 360 kronor.

Anm. 3. För åtnjutande af de i aflöningsstaten för biträdande ingenjören samt sekreteraren och ombudsmannen uppförda arfvoden skola gälla följande allmänna villkor och bestämmelser, nämligen:

att tjänstinnehafvare skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämnkning i åligganden, som kan varda föreskrifven;

att med tjänst vid vattenfallsstyrelsen ej må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat ej heller uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning, såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstbefattning af hvad slag som helst, med mindre den vid pröfning af vattenfallsstyrelsen befinner icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen vid styrelsen;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast, för den tid, befattningshafvande verkligen tjänstgjort, dock att han jämväl under tjänstledighet under sammanlagdt högst 30 dagar af samma kalenderår äger uppbära de för tjänsten anslagna tjänstgöringspenningar;

att den, som undfår ledighet under mer än 30 dagar af samma kalenderår, äger, därest han af sjukdom hindras att sin befattning förrätta, uppbära hela lönen, men, om han undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskildt uppdrag, eller han är från tjänstgöring afstängd eller eljest lagligen förhindrad att befattningen sköta, kan förpliktas att utöfver tjänstgöringspenningarna af arvodet afstå så mycket, som för tjänstens uppehållande under tiden ytterligare erfordras eller eljest pröfvas skäligt; samt

att den, som är sjuk i följd af kroppsskada, ådragen i tjänstutöfning, äger under högst sex månader uppbära samtliga aflöningsförmåner oafkortade, samt efter denna tid det belopp af arvodet, som af Kungl. Maj:t bestämmes;

b) för uppehållande af vattenfallsstyrelsens verksamhet under år 1909 å extra stat för nämnda år under nionde hufvudtiteln anvisar ett anslag af 34,000 kronor;

c) medgifva, att af inkomsterna under samma år från kanalverket må såsom bidrag till upprätthållande af vattenfallsstyrelsens verksamhet utgå ett belopp af 26,000 kronor; samt

d) likaledes medgifver, att från och med 1909 års början må, i den ordning departementschefen i förenämnda statsrådsprotokoll angifvit, under vattenfallsstyrelsens förvaltning ställas den af departementschefen omförmälda statsegendom.

Stockholm den 15 maj 1908.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.